

Encyklika o víře

„Lumen Fidei“

Nejvyššího Velekněze Františka

biskupům, kněžím a jáhnům,

zasvěceným osobám

a všem věřícím

1. Světlo víry – tímto výrazem označuje tradice církve velký dar, jež přinesl Ježíš, který se v Janově evangeliu takto představuje: „Já jsem přišel na svět jako světlo, aby žádný, kdo uvěří ve mne, nezůstal v temnotě“ (*Jan 12,46*). Také svatý Pavel se vyjadřuje obdobně: „Bůh, který řekl: »Ať ze tmy zazáří světlo!«, zazářil v našem srdci“ (*2 Kor 4,6*). V pohanském světě hladovějícím po světle se ujal kult boha Slunce, *Sol invictus*, vzývaného při úsvitu. Ačkoli slunce vycházelo každý den, bylo zcela jasné, že nedokáže svým světlem prozářit celou lidskou existenci. Slunce totiž neosvětluje celou realitu, jeho paprsek nemůže proniknout do stínu smrti, kde se lidské oko před jeho svitem zavírá. „Pro víru ve slunce – říká svatý mučedník Justin – dosud nikdo nebyl ochoten zemřít“.¹ Křesťané, vědomi si velkolepého horizontu, který jim otevřela víra, nazývali Krista pravým sluncem, které „svými paprsky dává život“.² Ježíš praví Martě, která oplákovává smrt svého bratra Lazara: „Řekl jsem ti přece, že budeš-li věřit, uvidíš slávu Boží“ (*Jan 11,40*). Kdo věří, vidí; vidí ve světle, které osvětluje celou cestu, protože k nám přichází od zmrtvýchvstalého Krista, jitřenky, která nezapadá.

Iluzorní světlo?

2. A přece, mluvíme-li o světle víry, můžeme zaslechnout námitku mnoha našich současníků. V novověku se myslelo, že toto světlo snad mohlo stačit antickým civilizacím, ale nic už nepřináší nové době, člověku, který dozrál, je hrdý na svůj rozum a touží zkoumat budoucnost novým způsobem. Z tohoto hlediska se víra jevila jako nějaké iluzorní světlo, které člověku bránilo pěstovat smělou vědu. Mladý Nietzsche vybízel sestru Elisabeth, aby riskovala a vydala se „novými cestami..., v nejistotě autonomního jednání“. A dodal: „V tomto bodě se cesty lidstva dělí. Chceš-li dosáhnout pokoj duše a štěstí, věř si, ale chceš-li být učednicí pravdy, tak hledej“³. Víra jakoby odporovala hledání. Odtud Nietzsche začne odvíjet svoji kritiku křesťanství, které mělo údajně minimalizovat smysl lidské existence a odnímat životu novost a dobrodružství. Víra potom byla jakousi iluzí světla, která je pro nás svobodné lidi překážkou na cestě k zítřku.

3. Tímto procesem byla víra připočtena k temnotě. Mělo se za to, že ji lze uchovat, najít pro ni nějaký prostor, kde by mohla koexistovat se světlem rozumu. Tento prostor pro víru se otevíral tam, kde rozum nedokázal osvětlovat, tam kde člověk nemohl dosáhnout jistoty. Víra byla tedy pojata jako skok do prázdna, který konáme při nedostatku světla, podníceni slepým sentimentem; anebo jako subjektivní světlo, jež je snad schopno zahřát u srdce a privátně potěšit, ale nemůže se předkládat druhým jako objektivní a společné světlo, které svítí na cestu. Ponenáhlu se však ukázalo, že světlo autonomního rozumu nedovede dostatečně

¹ *Dialogus cum Tryphone Iudeo*, 121, 2.

² Klement Alexandrijský, *Pobídka Řekům*, IX.

³ *Brief an Elisabeth Nietzsche* (11. červen 1865), in *Werke in drei Bänden*, München 1954, 953s.

osvěcovat budoucnost. Ta nakonec zůstává v temnotě a ponechává člověka ve strachu z neznáma. Takto člověk rezignoval na hledání velkého světla, velké pravdy a spokojil se se světélky, která krátce zasvítlí, ale nedovedou ukázat cestu. Když chybí světlo, všechno je zmatené, nelze rozlišovat dobro od zla, cestu, která vede cíli, od té, která nás vodí dokola, aniž by ukázala směr.

Světlo, které třeba objevit

4. Je tedy nezbytné znovu objevit povahu světla, jež je vlastní víře, protože, zhasne-li tento jeho plamen, pak všechna ostatní světla ztratí svůj jas. Světlo víry má totiž jedinečnou povahu, neboť dokáže osvěcovat *celou* lidskou existenci. A protože je to světlo tak mocné, nemůže vycházet z nás samotných, ale musí přicházet z původnějšího zdroje. V posledku musí přicházet od Boha. Víra se rodí v setkání s živým Bohem, který nás volá a zjevuje nám svoji lásku, která nás předchází a na níž můžeme pevně spočinout a stavět život. Přetvoření touto láskou, obdržíme nové oči, zakusíme, že je v ní velký příslib plnosti, a otevře se nám pohled do budoucnosti. Víra, kterou dostáváme od Boha jako nadpřirozený dar, jeví se jako světlo na cestu, světlo, jež orientuje naši cestu v čase. Na jedné straně vystupuje z minulosti, je světlem zakládající paměti Ježíšova života, kterým se zjevila Jeho naprosto spolehlivá láska schopná přemoci smrt. Poněvadž Kristus vstal z mrtvých a táhne nás za smrt, je víra současně světlem, které přichází z budoucnosti a otevírá před námi velké horizonty, vede nás za naše izolované „já“ vstříc širce společenství. Chápeme tedy, že víra nepřebývá v temnotě, je světlem v našich temnotách. Dante v Božské komedii, poté co svoji víru vyzná před svatým Petrem, popisuje ji jako „jiskru žhavou, která se v plamen sálající nítí a hvězdou ve mně jiskřit neustává“⁴. Právě o tomto světle víry bych chtěl mluvit, aby rostlo, osvěcovalo přítomnost a stalo se nakonec hvězdou ukazující horizonty naší cesty v době, kdy má člověk toto světlo obzvláště zapotřebí.

5. Pán před svým umučením ujišťoval Petra: „Já jsem za tebe prosil, aby tvoje víra nezanikla“ (*Lk 22,32*). A potom jej žádal, aby v téže víře „utvrzoval své bratry“. Vědom si poslání svěřeného Petrovu nástupci, vyhlásil Benedikt XVI. *Rok víry*, čas milosti, který nám pomáhá pocítit velkou radost z víry, oživit vnímání širě horizontů, které otevírá víra, a vyznávat ji v její jednotě a celistvosti, ve věrnosti památce Páně s podporou Jeho přítomnosti a působením Ducha svatého. Přesvědčení víry, která dává životu velkolepost a plnost, soustředí jej na Krista a na sílu Jeho milosti, podněcovalo první křesťany k misijnímu působení. Ve Skutcích mučedníků čteme tento dialog mezi římským prefektem Rustikem a křesťanem Gerakem: „Kde jsou tvoji rodiče?“, ptal se soudce mučedníka, který mu odpověděl: „Naším pravým otcem je Kristus a naší matkou víra v Něho“⁵. Pro tyto křesťany, kteří se setkali s živým Bohem zjeveným v Kristu, byla víra „matkou“, protože je přivedla na

⁴ *Ráj XXIV*, 145-147.

⁵ *Acta Sanctorum*, Iunii, I, 21.

svět, zrodila v nich božský život, novou zkušenost, zářivou vizi existence, pro niž byli hotovi vydávat veřejné svědectví až do konce.

6. *Rok víry* začal v den 50. výročí zahájení Druhého vatikánského koncilu. Tato okolnost nám umožňuje nahlédnout, že Druhý vatikán byl koncilem o víře,⁶ neboť nás vyzval, abychom do středu svého církevního a osobního života kladli primát Boha v Kristu. Církev totiž nikdy nepokládá víru za samozřejmý fakt, ale ví, že tento Boží dar musí být živen a posilován, aby ji na její pouti stále vedl. Druhý vatikánský koncil dal zazářit víře v lidské zkušenosti a vydal se tak cestami soudobého člověka. Tímto způsobem se ukázalo, jak víra obohacuje lidskou existenci ve všech jejích dimenzích.

7. Tyto úvahy o víře zamýšlejí v kontinuitě se vším, co o této teologální ctnosti církevní magisterium prohlásilo,⁷ přiřadit se k tomu, co napsal v encyklikách o lásce a naději Benedikt XVI. Ten již téměř dokončil prvotní znění encykliky o víře. Jsem mu za to hluboce vděčný, přijímám v Kristově bratrství jeho cennou práci a vkládám do tohoto textu několik dalších příspěvků. Petrův nástupce, včera, dnes i zítra, je totiž vždycky povolán „utvrzovat bratry“ v onom nezměrném pokladu víry, který Bůh dává každému člověku jako světlo na cestu.

Ve víře, která je darem Boha a nadpřirozenou ctností Jím vlitou, rozpoznáváme, že nám byla nabídnuta obrovská Láska, byli jsme osloveni dobrým Slovem a přijetím tohoto Slova, kterým je Ježíš Kristus, vtělené Slovo, nás Duch svatý přetváří, osvěcuje budoucí cestu a dává nám křídla naděje, abychom se po ní mohli s radostí vydat. Víra, naděje a láska vytváří podivuhodné sepětí, dynamismus křesťanské existence směřující k plnému společenství s Bohem. Jaká je tato cesta, kterou před námi otevírá víra? Odkud přichází její mocné světlo, které svítí na cestu zdařilého života naplněného plody?

⁶ „Třebaže koncil nepojednává výslovně o víře, mluví o ní na každé stránce, přiznává jí životný a nadpřirozený charakter, předpokládá její celistvost a moc a staví na ni svoje učení. Stačí připomenout koncilní výpovědi..., abychom si uvědomili, že podstatný význam připisuje koncil v souladu s věroučnou tradicí církve víře, právě víře, jejímž zdrojem je Kristus a kanálem magisterium církve“ (Pavel VI., *gen. audience* z 8. března 1967).

⁷ První vatikánský koncil, *Dei Filius*, kap. III., Druhý vatikánský koncil, *Dei Verbum*, 5, *KKC* 153-165.

Kapitola první

UVĚŘILI JSME V LÁSKU (srov. 1 Jan 4,16)

Abraham, náš otec ve víře

8. Víra nám otevírá cestu a provází naše kroky v dějinách. A proto, chceme-li porozumět, co je víra, musíme mluvit o jejím průběhu a cestě věřících lidí, jak ji dosvědčuje na prvním místě Starý zákon. Jedinečné místo patří Abrahamovi, našemu otci ve víře. V jeho životě se událo něco omračujícího: Bůh k němu pronáší Slovo, zjevuje se jako Bůh, který mluví a nazývá jej jménem. Víra se váže ke slyšení. Abraham Boha nevidí, ale slyší Jeho hlas. Tímto způsobem dostává víra osobní charakter. Bůh se ukazuje nikoli jako místní Bůh, ani jako Bůh vázaný na zvláštní posvátnou dobu, nýbrž jako osobní Bůh, totiž Bůh Abrahamův, Izákův a Jakubův, schopný vstoupit do kontaktu s člověkem a uzavřít s ním smlouvu. Víra je odpověď na Slovo, které osobně interpeluje, na určité Ty, které nás volá jménem.

9. Obsahem tohoto Slova řečeného Abrahamovi je povolání a zaslíbení. Především je povoláním k vyjití z vlastní země, pozváním, aby se otevřel novému životu, začátkem exodu, který jej povede do neočekávané budoucnosti. Víze, kterou víra dala Abrahamovi, bude vždycky spojena s vykonání tohoto kroku vpřed. Pravá víra „vidí“ do té míry, do jaké jde, v jaké vstupuje do prostoru otevřeného Božím Slovem. Toto Slovo obsahuje také zaslíbení: tvoje potomstvo bude početné, budeš otcem velkého národa (srov. Gen 13,16; 15,5; 22,17). Je pravdou, že Abrahamova víra jakožto odpověď na předešlé Slovo, bude vždycky úkonem paměti. Nicméně, tato paměť nepoutá k minulosti, ale poněvadž je památkou zaslíbení, je schopna otevírat budoucnost, osvěcovat kroky na cestě. Tak je zřejmé, že víra, jakožto paměť budoucího, *memoria futuri*, bude se vždycky úzce pojít s nadějí.

10. Po Abrahamovi je žádáno, aby se tomuto Slovu svěřil. Víra chápe, že slovo, zdánlivě prchavé a přechodné, je-li proneseno věrným Bohem, stává se tím nejjistějším a nejneochvějnějším, co může existovat a co umožňuje kontinuitu našeho putování v čase. Víra přijímá toto Slovo jako bezpečnou skálu, na níž může budovat s pevnými základy. Proto je v Bibli víra vyjádřena hebrejským slovem *'emûnah* odvozeným ze slovesa *'amàn*, jehož kořen znamená „podpírat“. Výraz *'emûnah* může znamenat jak věrnost Boha, tak víru člověka. Věřící člověk dostává svou sílu z toho, že se svěřuje do rukou věrného Boha. Sv. Cyril Jeruzalémský si pohrává s oběma významy tohoto slova, které se vyskytují také v příslušném řeckém (*pistós*) a latinském (*fidelis*) ekvivalentu a velebí důstojnost křesťana, jemuž se dostává jméno Boha samého: oba jsou „věrní“.⁸ Svatý Augustin to vysvětluje takto: „Věrný člověk je ten, který věří Bohu, jenž slibuje; věrný je Bůh, který uděluje to, co slíbil člověku“.⁹

⁸ Srov. *Catechesis* V,1.

⁹ *In Psal.* 32, II, s. I, 9.

11. Pro pochopení Abrahamovy víry je významný poslední aspekt jeho příběhu. Boží Slovo, třebaže přináší novost a překvapení, nepředstavuje nic, co bylo cizí zkušenosti tohoto praotce. V hlasu, který se obrací k Abrahamovi, rozpoznává praotec hlubokou výzvu ve psané v nitru jeho bytí odevždy. Bůh pojí svůj příslib s oním „místem“, ve kterém je lidská existence odevždy slibná, totiž s otcovstvím a zrozením nového života: „Tvá žena Sára ti opravdu porodí syna a dáš mu jméno Izák“ (*Gen 17,19*). Bůh, který žádá po Abrahamovi, aby se mu zcela svěřil, zjevuje se jako zdroj veškerého života. Takto se víra pojí s Otcovstvím Boha, z něhož pramení stvoření. Bůh, který povolává Abrahama, je Bůh Stvořitel, Ten, který „volá k bytí to, co není“ (*Řím 4,17*), Ten, který „si nás vyvolil ještě před stvořením světa... abychom byli přijati za jeho děti skrze Ježíše Krista“ (*Ef 1,4-5*). Víra v Boha osvěcuje nejhlubší kořeny Abrahamova bytí, umožňuje mu rozpoznat zdroj dobroty, která je u počátku všech věcí, a potvrzuje, že jeho život nemá původ v nicotě nebo náhodě, nýbrž v osobním povolání a v lásce. Tajemný Bůh, který jej povolal, není cizí Bůh, ale Ten, který je původem všeho a nese všechno. Velká zkouška Abrahamovy víry - oběť syna Izáka - ukazuje, že tato prvotní láska je schopna zaručovat život i po smrti. Slovo, které je schopno dát vzejít synu v jeho „nelodném“ těle a „neplodném lůně“ Sáry (srov. *Řím 4,19*), bude schopno zaručovat příslib budoucnosti přemáhající každou hrozbu nebo nebezpečí (srov. *Žid 11,19; Řím 4,21*).

Víra Izraele

12. Dějiny Izraelského lidu pokračují ve stopách Abrahamovy víry v knize Exodus. Víra se rodí opět z původního daru. Izrael se otevírá působení Boha, který jej chce vysvobodit z jeho bíd. Víra je povoláním na dlouhou cestu, aby se mohl klanět Pánu na Sinaji a zdědit zaslíbenou zemi. Božská láska má rysy otce, který vede svého syna po cestě (srov. *Dt 1,31*). Izraelovo vyznání víry se odvíjí jako vyprávění o dobrodinech Boha, jeho jednání, kterým vysvobozuje a vede lid (srov. *Dt 26,5-6*), příběh, který tento lid předává z generace na generaci. Světlo Boží svítí Izraeli prostřednictvím památek skutků, které učinil Pán, připomínaných a vyznávaných bohoslužbou, předávaných dětem od rodičů. Učíme se tak, že světlo, které víra přináší, patří ke konkrétnímu životnímu příběhu, ke vděčné vzpomínce na Boží dobrodíní a k postupnému plnění Jeho zaslíbení. Gotická architektura to vyjádřila velmi dobře. Ve velkolepých katedrálách přichází světlo shůry skrze vitráže znázorňující posvátné dějiny. Boží světlo k nám přichází skrze příběh jeho zjevení a je tak schopné osvěcovat naši cestu v čase, připomínat božská dobrodíní a ukazovat, jak se plní jeho zaslíbení.

13. Dějiny Izraele nám ještě ukazují pokušení nevíry, do něhož lid vícekrát upadl. Opak víry tu vystupuje jako modloslužba. Zatímco Mojžíš mluví na Sinaji s Bohem, lid nevydrží čekat. Víra ze své povahy vyžaduje zřeknutí se bezprostředního vlastnění, které je zdánlivě nabízeno viděním; je pozváním k otevření se zdroji světla v úctě k vlastnímu tajemství Tváře, která se chce zjevit osobně a ve vhodném čase. Martin Buber citoval definici modloslužby

pocházející od rabína Kocka: modloslužbou je, „když se tvář obrací v úctě k tváři, která není tváří“.¹⁰ Namísto víry v Boha se upřednostňuje uctívání modly, jejíž tvář lze stanovit a jejíž původ je známý, protože ji sami zhotovujeme. Před modlou nehrozí možnost nějakého povolání, které odvádí z vlastních jistot, protože modly „nemají ústa a nemluví“ (Žl 115,5). Chápeme tedy, že modla je záminkou k tomu, abychom se sami postavili do středu reality klaněním se dílu vlastních rukou. Člověk, který ztratil základní orientaci, jež dává jednotu jeho existenci, rozplývá se v mnohosti svých tužeb, odmítá čekat na čas zaslíbení a rozpadá se na tisíce chvil svých dějin. Proto je modloslužba vždycky polyteismem, bezcílným pohybem od jednoho pána ke druhému. Modloslužba nenabízí cestu, nýbrž množství stezek, které nevedou k jistému cíli a spíše vytvářejí labyrint. Kdo se nechce svěřit Bohu, musí naslouchat hlasům četných model, které křičí: „Svěř se mi!“. Víra pojící se ke konverzi, je opakem modloslužby; je separací od model a návratem k živému Bohu skrze osobní setkání. Věřit znamená svěřit se milosrdné lásce, která vždy přijímá a odpouští, podporuje a orientuje život, ukazuje moc svou schopností narovnávat pokřivenost našich dějin. Víra spočívá v ochotě nechat se vždy znovu přetvářet Božím povoláním. Je to paradox: v ustavičném obracení se k Pánu nachází člověk stabilní cestu, která jej osvobozuje od disperze, do které jej uvrhují modly.

14. Ve víře Izraele vystupuje také postava Mojžíše, prostředníka. Lid nemůže vidět Boží tvář a Mojžíš mluví s YHWH na hoře a všem sděluje Pánovu vůli. Přítomnost tohoto prostředníka naučila Izraele putovat jednotně. Úkon víry jedince se začleňuje do společenství, do společného „my“ lidu, který je ve víře jako jediný člověk, „můj prvorozený syn“, jak Bůh nazve celý Izrael (srov. Ex 4,22). Prostředkování se nestává překážkou, nýbrž otevřením. V setkání s druhými se otevírá pohled na pravdu větší než my sami. J. J. Rousseau si stěžoval, že nemohl vidět Boha osobně: „Kolik jen lidí je mezi mnou a Bohem!“¹¹; „Je to prosté a přirozené, že Bůh jde za Mojžíšem, aby mluvil s Jeanem Jacquesem Rousseauem?“¹² Limitované a individualistické pojetí poznání neumožňuje chápat smysl prostředkování, schopnost podílet se na vidění někoho druhého, sdílet poznání, které je vlastní lásce. Víra je zdarma Bohem darovaný dar, který vyžaduje pokoru i odvahu důvěřovat a svěřit se, aby byla vidět osvětlená cesta setkání Boha s lidmi, dějiny spásy.

Plnost křesťanské víry

15. „Abrahám zajásal, že uvidí můj den. Uviděl ho a zaradoval se“ (Jan 8,56). Podle těchto Ježíšových slov byla Abraháмова víra orientována k Němu a v určitém smyslu byla anticipovanou vizí Jeho tajemství. Tak to chápe svatý Augustin, když říká, že se praotcové zachránili vírou, nikoli vírou v Krista, který již přišel, ale vírou v Krista, který měl přijít,

¹⁰ M. Buber, *Die Erzählungen der Chassidim*, Zürich 1949, 793.

¹¹ *Émile*, Paris 1966, 387.

¹² *Lettre à Christophe de Beaumont*, Lausanne 1993, 110.

vírou směřující k budoucí Ježíšově události.¹³ Křesťanská víra se soustředí na Krista, je vyznáním, že Ježíš je Pán a Bůh jej vzkřísil z mrtvých (srov. *Řím* 10,9). Všechny linie Starého zákona se sbíhají v Kristu. On se stává definitivním přitakáním na všechna zaslíbení, základem našeho konečného „Amen“ vůči Bohu (srov. *2Kor* 1,20). Ježíšovy dějiny jsou plným zjevením věrohodnosti Boha. Izrael si připomínal velké skutky Boží lásky, které byly středem jeho vyznání a otevíraly pohled jeho víry, a Ježíšův život se nyní jeví jako místo definitivního Božího zásahu, svrchovaný projev Jeho lásky k nám. Bůh se k nám v Ježíši obrací slovem, které není jedním z mnoha, nýbrž věčným Slovem (srov. *Žid* 1,1-2). Neexistuje větší záruka, kterou by Bůh mohl dát, aby nás ujistil o své lásce, jak připomíná svatý Pavel (srov. *Řím* 8,31-39). Křesťanská víra je tedy vírou v plnost Lásky, v účinnost její moci, v její schopnost přetvořit svět a osvěcovat čas. „My, kteří jsme uvěřili, poznali jsme lásku, jakou má Bůh k nám“ (1 *Jan* 4,16). V Boží lásce zjevené Ježíšem shledává víra základ, o které se opírá realita i její poslední určení.

16. Maximální důkaz věrohodnosti Kristovy lásky se nachází v jeho smrti pro člověka. Položit život za přátele je maximální důkaz lásky (srov. *Jan* 15,13) a Ježíš jej položil za všechny i za ty, kdo byli nepřáteli, aby proměňoval srdce. Proto evangelisté spatřují v okamžiku Ukřižování vrcholný moment víry, protože v něm září výše a šíře božské lásky. Svatý Jan sem klade svoje slavnostní svědectví, když spolu s Ježíšovou Matkou rozjímá Toho, kterého probodli (srov. *Jan* 19,37): Ten, který to viděl, vydává o tom svědectví a jeho svědectví je pravdivé. On ví, že mluví pravdu, abyste i vy věřili“ (*Jan* 19,35). F.M. Dostojevskij ve svém díle *Idiot* dává říci hlavnímu hrdinovi, knížeti Myškinovi, který stojí před obrazem Hanse Holbeina ml. znázorňujícího mrtvého Krista v hrobě: „Ten obraz by mohl někoho i připravit o víru“.¹⁴ Dílo totiž velice syrově znázorňuje destruktivní účinky smrti na Kristově těle. Nicméně, právě rozjímáním Ježíšovy smrti víra sílí, dostává se jí pronikavého světla a zjevuje se jako víra v nezlomnou lásku k nám, schopnou podstoupit smrt, aby nás spasila. V tuto lásku, která se nevyhnula smrti, aby prokázala nakolik mne miluje, je možné věřit. Její totálnost přemáhá každé podezření a umožňuje nám svěřit se plně Kristu.

17. Kristova smrt vyjevuje naprostou spolehlivost Boží lásky ve světle Jeho Zmrtvýchvstání. Kristus jakožto vzkříšený je spolehlivým svědkem, hodným víry (srov. *Zj* 1,5; *Žid* 2,17), pevnou oporou naší víry. „A jestliže Kristus nevstal, marné je naše kázání, marná je vaše víra“, prohlašuje svatý Pavel (1 *Kor* 15,17). Kdyby Otcova láska nedala Ježíšovi vstát z mrtvých, kdyby nemohla dát život jeho tělu, pak by nebyla plně věrohodnou, schopnou osvěcovat temnoty smrti. Když svatý Pavel mluví o svém novém životě v Kristu, mluví o „víře Božího Syna, protože on mě miloval a za mě se obětoval“ (*Gal* 2,20, řec.). Tato

¹³ Srov. *In. Ioh. Evang.*, 45,9.

¹⁴ Část II, IV.

„víra Božího Syna“ je zajisté vírou apoštola národů v Ježíše a předpokládá také důvěryhodnost Ježíše založenou na Jeho lásce až k smrti, ale také na Jeho bytí Božího Syna. Právě proto, že Ježíš je Syn absolutně zakořeněný v Otci, mohl přemoci smrt a plně dát zazářit životu. Naše kultura ztratila vnímavost této konkrétní přítomnosti Boha a Jeho působení ve světě. Myslíme si, že Bůh se nachází jedině na onom světě, v jiném stupni reality, odděleně od našich konkrétních vztahů. Avšak kdyby tomu tak bylo, kdyby Bůh nebyl schopen ve světě jednat, Jeho láska by nebyla opravdu mocná, nebyla by opravdu reálná a nebyla by tudíž ani opravdovou láskou, schopnou uskutečnit štěstí, které slibuje. Mezi vírou či nevírou v Něho by potom nebyl žádný rozdíl. Křesťané však vyznávají konkrétní a mocnou Boží lásku, která opravdu působí v dějinách a určuje jejich konečné vyústění, lásku, jež se nechává nalézt a plně se zjevila v Umučení, Smrti a Zmrtvýchvstání Krista.

18. Plnost, k níž Ježíš víru přivádí, má další rozhodující aspekt. Ve víře Kristus není pouze Tím, ve kterého věříme, maximálním zjevení Boží lásky, ale také Tím, s nímž se spojujeme, abychom mohli věřit. Víra nejenom hledí na Ježíše, ale dívá se také z Ježíšovy perspektivy, Jeho očima; je to účast na jeho způsobu vidění. V mnoha oblastech života se svěřujeme jiným lidem, kteří znají věci lépe než my. Máme důvěru v architekta, který staví náš dům, v lékárníka, který nám podává uzdravující lék, v advokáta, který nás obhajuje u soudu. Potřebujeme také někoho, kdo je důvěryhodný a zkušený ve věcech Božích. Ježíš, Jeho Syn, se prezentuje jako Ten, který nám vysvětluje Boha (srov. *Jan* 1,18). Život Kristův – Jeho způsob poznání Otce a život v plném vztahu s Ním – otevírá lidské zkušenosti nový prostor, do něhož můžeme vstoupit. Svatý Jan vyjádřil důležitost osobního vztahu s Ježíšem pro naši víru různými způsoby užití slovesa *věřit*. Výrazem „věřit, že“ označuje pravdu toho, co nám Ježíš říká (srov. *Jan* 14,10; 20,31), ale užívá také výraz „věřit“ Ježíši a „věřit v“ Ježíše. Ježíši věříme, když přijímáme Jeho Slovo, Jeho svědectví, protože je pravdivý (srov. *Jan* 6,30). „Věříme v“ Ježíše, když jej osobně přijímáme do svého života a svěřujeme se Mu, přimykáme se k Němu v lásce a následujeme Jej na cestě (srov. *Jan* 2,11; 6,47; 12,44).

Boží Syn přijal naše tělo, aby nám umožnil Jej poznat, přijmout a následovat, čímž se Jeho vidění Otce uskutečnilo skrze putování a plynutí časem také lidsky. Křesťanská víra je vírou ve Vtělení Slova a v Jeho tělesné Zmrtvýchvstání; je vírou v Boha, který se přiblížil natolik, že vešel do našich dějin. Víra v Božího Syna, který se stal člověkem v Ježíši Nazaretském, nás neodděluje od reality, ale umožňuje nám pochopit její nejhlubší význam, objevit nakolik Bůh miluje tento svět a nepřetržitě jej směřuje k Sobě. To vede křesťana ke snaze, aby svoji pozemskou pouť žil ještě intenzivněji.

Spása skrze víru

19. Apoštol Pavel nám touto účastí na Ježíšově způsobu nazírání ve svých spisech zanechal popis věřící existence. Ten, který věří, je přijetím daru víry přetvořen v nové

stvoření, dostává se mu nového bytí, synovského bytí, stává se synem v Synu. „Abba, Otče“ je nejvíce charakteristickým výrazem Ježíšovy zkušenosti, která se stává jádrem křesťanské zkušenosti (srov. *Řím* 8,15). Život ve víře je jakožto synovská existence uznáváním původního a radikálního daru, který je základem lidské existence a lze jej shrnout větou sv. Pavla z listu Korint'ánům: „Máš něco, co bys nebyl dostal?“ (1 *Kor* 4,7). Právě tady je jádro polemiky sv. Pavla s farizeji, diskuse o spáse skrze víru nebo skrze skutky zákona. Sv. Pavel odmítá postoj toho, kdo chce před Bohem ospravedlnit sám sebe svými vlastními skutky. Ten, i když je poslušen přikázání a koná dobré skutky, klade sám sebe do centra a neuznává, že původcem dobroty je Bůh. Kdo tak jedná, kdo chce být zdrojem vlastní spravedlnosti, brzy se vyčerpá a zjistí, že nemůže zachovat věrnost ani zákonu. Uzavírá se, izoluje se od Pána a od druhých a jeho život se stává marným, jeho skutky sterilními jako strom, který je daleko od vody. Svatý Augustin říká svým hutným a účinným jazykem: „*Ab eo qui fecit te noli deficere nec ad te* – Od toho, který tě učinil, se nevzdaluj, ani kdybys šel k sobě“.¹⁵ Když si člověk myslí, že vzdálením se Bohu nalezne sebe samého, jeho existence ztroskotá (srov. *Lk* 15,11-24). Počátek spásy je otevření se něčemu předcházejícímu, původnímu daru, který potvrzuje život a opatruje existenci. Jedině v otevřenosti tomuto původu a jeho uznáním můžeme být přetvořeni a dovolit, aby v nás spása působila a činila život plodným, plným dobrých plodů. Spása skrze víru spočívá v uznání primátu Božího daru, jak to shrnuje svatý Pavel: „Milostí jste tedy spaseni skrze víru. Není to vaší zásluhou, je to dar Boží“ (*Ef* 2,8).

20. Nová logika víry se soustředí na Krista. Víra v Kristu nás zachraňuje, protože v Něm se život radikálně otevírá Lásce, která nás předchází a přetváří zevnitř, jedná v nás a s námi. Jasně se to ukazuje v exegezi, kterou apoštol národů činí nad textem z Deuteronomia, exegezi, která zapadá do hlubší dynamiky Starého zákona. Mojžíš říká lidu, že přikaz Boha není pro člověka přehnaný ani mu není příliš vzdálen. Nelze říci: „Kdo vystoupí do nebe, aby jej vzal?“ nebo „Kdo pro nás přepluje moře, aby jej vzal?“ (srov. *Dt* 30,11-14). Tato blízkost Božího Slova je svatým Pavlem interpretována ve vztahu ke Kristově přítomnosti v křesťanovi: „Neříkej si u sebe: Kdo vystoupí do nebe?' – aby totiž Krista přivedl dolů – ani 'Kdo sestoupí do propasti?' – aby totiž Krista vyvedl z mrtvých“ (*Řím* 10,6-7). Kristus sestoupil na zem a vstal z mrtvých. Svým Vtělením a Vzkříšením Boží Syn objal celého člověka a přebývá v našich srdcích skrze Ducha svatého. Víra ví, že se nám Bůh stal velice blízkým, že Kristus nám byl dán jako velký dar, který nás vnitřně přetváří, přebývá v nás a tak nám dává světlo, jež osvětluje počátek i konec života, celý oblouk lidské pouti.

21. Můžeme tak pochopit novost, k níž nás přivádí víra. Věřící je přetvořen Láskou, které se otevřel ve víře, a ve svém otevření této Lásce, která mu byla nabídnuta, rozpíná se jeho existence za sebe. Svatý Pavel může tvrdit: „Už nežiji já, ale žije ve mně Kristus“ (*Gal* 2,20), a povzbuzuje: „ať Kristus vírou přebývá ve vašem srdci“ (*Ef* 3,17). Ve víře se věřící „já“

¹⁵ *De continentia*, 4,11.

zvětšuje, aby bylo obýváno Jiným, aby žilo v Jiném, a tak se rozšiřuje jeho život v Lásce. Sem patří vlastní působení Ducha svatého. Křesťan může mít Ježíšův zrak, jeho citění, jeho synovskou ochotu, protože má účast na Jeho Lásce, kterou je Duch. V této lásce se nějakým způsobem přijímá Ježíšovo vlastní vidění. Mimo toto připodobnění v Lásce, mimo přítomnost Ducha, který ji vlévá do našich srdcí (srov. *Řím 5,5*), je nemožné vyznávat Ježíše jako Pána (srov. *1 Kor 12,3*).

Církevní forma víry

22. Tímto způsobem se existence věřícího stává církevní existencí. Když svatý Pavel mluví k římským křesťanům o jediném těle, kterým jsou všichni věřící v Kristu, vybízí je, aby nebyli domýšliví. Každý má o sobě smýšlet „ve shodě s tím, v jaké míře udělil Bůh každému víru“ (*Řím 12,3*). Věřící se učí vidět sebe samého, počínaje vírou, kterou vyznává - postava Krista je zrcadlo, ve kterém objevuje svůj skutečný obraz. A jako Kristus zahrnuje v sobě všechny věřící, kteří tvoří Jeho tělo, křesťan chápe sebe samého v tomto těle, v původním vztahu ke Kristu a k bratřím ve víře. Obraz těla nemá redukovat věřícího na pouhou část anonymního celku, na pouhý prvek velké mašinerie, ale zdůrazňuje spíše živoucí sjednocení Krista s věřícími a všech věřících vzájemně (srov. *Řím 12,4-5*). Křesťané jsou „jeden“ (srov. *Gal 3,28*), aniž by pozbývali svoji individualitu a ve službě druhým se každému dostává vlastního bytí až do dna. Rozumí se tak, proč mimo toto tělo, mimo tuto jednotu církve v Kristu, tuto církev, která je – podle slov Romana Guardiniho – „historickou nositelkou Kristova všeobsahujícího pohledu na svět“, ¹⁶ víra ztrácí svoji „míru“, nenachází už svoji rovnováhu a nezbytný opěrný prostor. Víra má nutně církevní formu, vyznává se uvnitř Kristova těla jako konkrétní společenství věřících. Z tohoto církevního umístění otevírá víra jednotlivého křesťana všem lidem. Svým vlastním dynamismem se slyšené Kristovo Slovo přetváří v křesťanovi na odpověď a samo se stává pronášeným slovem, vyznáním víry. Svatý Pavel tvrdí: „Véra v srdci... a vyznání ústy“ (*Řím 10,10*). Víra není privátním úkonem, individualistickým pojetím, subjektivním míněním, ale vzniká z naslouchání a je určena k vyjádření a k tomu, aby se stala zvěstí. Neboť, „jak v něj mohou uvěřit, když o něm ještě neslyšeli? Jak o něm mohou uslyšet bez hlasatele?“ (*Řím 10,14*). Víra se tedy v křesťanovi projevuje, počínaje obdržením daru, Lásky, která jej táhne ke Kristu (srov. *Gal 5,6*), dává účast na putování církve, která putuje v dějinách vstříc dovršení. Kdo je tímto způsobem přetvořen, otevírá se novému způsobu vidění a víra se pro jeho oči stává světlem.

¹⁶ *Vom Wesen katholischer Weltanschauung* (1923), in: *Unterscheidung des Christlichen. Gesammelte Studien 1923-1963*, Mainz 1963, 24.

Kapitola druhá

JESTLIŽE NEUVĚŘÍTE, NEPOROZUMÍTE (*Iz 7,9*)

Víra a pravda

23. Jestliže neuvěříte, neporozumíte (srov. *Iz 7,9*). Takto jsou přeložena slova proroka Izaiáše králi Achazovi v řecké verzi hebrejské Bible, Septuagintě, takzvaném překladu sedmdesáti pořizenu v egyptské Alexandrii. Tímto způsobem se stala středem víry otázka poznání pravdy. V hebrejském textu nicméně čteme něco jiného. Prorok tam říká králi: „Jestliže neuvěříte, neobstojíte.“ Je to slovní hříčka se dvěma formami slovesa *'amàn*: „věříte“ (*ta 'aminu*) a „obstojíte“ (*te 'amenu*). Král, zstrašený mocí svých nepřátel, hledá bezpečí, které mu může poskytnout smlouva s velkou Asyrskou říší. Prorok jej tedy vyzývá, aby se spolehnul na jedinou pravou skálu, která se nechvěje, Bohu Izraele. Poněvadž je Bůh spolehlivý, je rozumné věřit v Něho a budovat svou jistotu na Jeho Slovu. Prorok dá později Bohu dvakrát jméno „Bůh-Amen“ (srov. *Iz 65,16*, česky JB: Bůh pravdy), nezlomný základ věrnosti smlouvě. Mohlo by se mít za to, že řecká verze Bible při překladu slova „obstát“ výrazem „porozumět“, provedla hlubokou změnu v textu a přešla od biblického pojmu spolehnout se na Boha k řeckému porozumět. Nicméně, tento překlad, který jistě chápe onen dialog v rámci řecké kultury, se neodcizuje hluboké dynamice hebrejského textu. Stálost, kterou Izaiáš slibuje králi, se totiž stává porozuměním Božímu jednání a jednotě, kterou On propůjčuje životu člověka a dějinám lidu. Prorok vybízí k pochopení Pánových cest a ve věrnosti Boha nachází moudrý plán, který vládne věkům. Svatý Augustin vyjádřil syntézu slov „porozumět“ a „obstát“ ve svých Vyznáních, když mluví o pravdě, které se lze svěřit, aby bylo možno stát na nohou: „Obstojím a upevním se v tobě, ve tvé pravdě“.¹⁷ Z kontextu víme, že svatý Augustin chce ukázat, že tato spolehlivá Boží pravda, jež vysvítá z Bible, záleží v Jeho věrné přítomnosti v dějinách, v Jeho schopnosti držet pohromadě doby a shromažďovat rozptýlené dny člověka.¹⁸

24. Čteme-li Izaiášův text v tomto světle, plyne odtud závěr, že člověk potřebuje poznání, potřebuje pravdu, protože bez ní neobstojí, nejde vpřed. Víra bez pravdy nespasí, nedá našim krokům bezpečí. Zůstává jen krásnou pohádkou, projekcí našich tužeb po štěstí, něčím, co nás potěší jen do té míry, v jaké chceme klamat sami sebe. Anebo je redukována na krásný cit, který utěší a zahřeje, ale je podroben proměnám naší duše, rozmanitosti dob a není schopen být v životě stálou oporou. Kdyby víra byla taková, měl by pravdu král Achaz, který nechtěl stavět život a bezpečí svého království na citu. Avšak právě svojí niternou souvislostí s pravdou je víra schopna poskytovat nové světlo, jež je nadřazeno královým kalkulacím, protože chápe jednání Boha, který je věrný své smlouvě a svým příslibům.

¹⁷ XI, 30, 40.

¹⁸ Srov. *ibid.*

25. Poukázat znovu na souvislost víry a pravdy je dnes více než kdy jindy nezbytné právě kvůli krizi pravdy, v níž žijeme. V soudobé kultuře je častá tendence přijímat pouze pravdu, která se týká technologie. Právě je to, co člověk dokáže vytvořit a změřit vědecky; je to pravé, protože to funguje, a činí tak život pohodlnějším a snadnějším. Toto se dnes jeví jako jediná jistá pravda, jediná, kterou lze sdílet s ostatními, jediná, o které se může diskutovat a společně o ni usilovat. Na druhé straně by měly být pravdy jednotlivce, které spočívají v autentičnosti bytí toho, co každý cítí ve svém nitru. Platí jen pro jednotlivce a nemohou být nabízeny druhým spolu s nárokem, že slouží obecnému dobru. Velká pravda, která vysvětluje celek osobního i společenského života, je nahlížena s podezřením. Nebyla snad právě tato pravda – klade se otázka – požadována velkými totalitarismy minulého století, pravda, která vnucovala vlastní globální koncepci, aby potřela konkrétní dějiny jednotlivce? Zůstává proto jenom relativismus, který se už nezajímá o otázku po pravdě všeho, což je v podstatě také otázka po Bohu. Je logické, že tato perspektiva odstraňuje spojení mezi náboženstvím a pravdou, protože tato spojitost je prý kořenem fanatismu, který chce utiskovat toho, kdo nesdílí jeho přesvědčení. V tomto kontextu můžeme mluvit o velkém zapomnění v našem soudobém světě. Otázka po pravdě je totiž otázkou paměti, hluboké paměti, protože se obrací k něčemu, co nás předchází a může nás tak sjednotit v širší míře než je naše nepatrné a limitované „já“. Je to otázka po počátku všeho, v jehož světle lze spatřovat cíl a tím také smysl společné cesty.

Poznání pravdy a láska

26. Může v této situaci křesťanská víra nabídnout službu obecnému dobru, pokud jde o správný způsob chápání pravdy? K odpovědi je zapotřebí zamyslet se nad typem poznání, které je vlastní víře. Pomoci může výraz svatého Pavla: „Víra je v srdci“ (*Řím 10,10*). Srdce je v Bibli středem člověka, kde se střetávají všechny jeho dimenze: tělo i duch; osobní niternost i otevření člověka světu a druhým; intelekt, vůle a citovost. Je-li srdce schopno držet pohromadě všechny tyto dimenze, pak proto, že je místem, kde se otevíráme pravdě a lásce a necháme se jimi v hloubi dotknout a proměnit. Víra přetváří celého člověka, nakolik se otevírá lásce. V tomto spojení víry a lásky lze chápat formu poznání vlastního víře, její přesvědčivost, její schopnost osvěcovat naše kroky. Víra poznává, nakolik se pojí k lásce, neboť láska přináší světlo. Porozumění víry se rodí z přijetí velké Boží lásky, která nás vnitřně přetváří a dává nám nové oči, abychom viděli realitu.

27. Je známo, jak filosof Ludwig Wittgenstein vysvětlil spojitost víry a jistoty. Věřit je prý podle něho zkušenost podobná zamilovanosti, pojaté jako něco subjektivního, co nelze předložit jako platnou pravdu všem.¹⁹ Modernímu člověku se skutečně zdá, že otázka lásky nemá co do činění s pravdou. Láska se dnes jeví jako zkušenost spojená se světem nestálých citů a nikoli s pravdou.

¹⁹ Srov. *Vermischte Bemerkungen / Culture and Value*, G.H. von Wright (red.), Oxford 1991, 32-33; 61-64.

Je to vskutku adekvátní popis lásky? Ve skutečnosti lásku nelze redukovat na cit, který přichází a odchází. Dotýká se sice naší citovosti, ale to proto, aby ji otevřela milované osobě a započala tak cestu, která je vyjitím z uzavřenosti vlastního já a vykročením k druhému, aby byl vybudován trvalý vztah; láska směřuje ke sjednocení s milovanou osobou. Ukazuje se tak, v jakém smyslu láska potřebuje pravdu. Jedině, zakládá-li se na pravdě, může láska trvat v čase, překonat prchavý okamžik, upevnit a podepřít tak společnou cestu. Pokud láska nemá vztah k pravdě, je podrobena proměnlivým citům a nepřekoná zkoušku času. Pravá láska však sjednocuje všechny prvky naší osoby a stává se novým světlem k velkému a plnému životu. Láska bez pravdy nemůže nabízet pevný svazek, nedokáže převést „já“ za jeho osamocení, ani jej osvobodit z pomíjivosti okamžiku a budovat život, aby nesl plody.

Potřebuje-li láska pravdu, pak také pravda potřebuje lásku. Lásku a pravdu není možné oddělovat. Bez lásky se pravda stává pro konkrétní lidský život chladnou, neosobní a despotickou. Pravda, kterou hledáme a která nabízí smysl našim krokům, nás osvěcuje, když se nás dotýká láska. Kdo miluje, chápe, že láska je zkušenost pravdy a že otevírá naše oči, aby viděly nově celou realitu v jednotě s milovanou osobou. V tomto smyslu napsal svatý Řehoř Veliký, že „*amor ipse notitia est*“, sama láska je poznáním a přináší novou logiku.²⁰ Jde o vztahový způsob pohledu na svět a stává se sdíleným poznáním, viděním skrze vidění druhého a společným viděním všech věcí. Vilém ze Saint Thierry sledoval ve středověku tuto tradici, když komentoval verš z Písně písní, ve kterém milovaný říká milované: Tvé oči jsou očima holubice (srov. *Pis* 1,15).²¹ Tyto dvoje oči, vysvětluje Vilém, jsou věřící rozum a láska a stávají se jediným zrakem nazírajícím Boha, když se intelekt stává „osvíceným intelektem lásky“.²²

28. Tento objev lásky jako zdroje poznání patří k původní zkušenosti každého člověka a nachází spolehlivý výraz v biblickém pojetí víry. Okoušením lásky, kterou jej Bůh vyvolil a zrodil jako lid, dochází Izrael k pochopení jednoty božského plánu, od počátku k dovršení. Poznání víry, poněvadž se rodí z lásky Boha, který uzavírá Smlouvu, je poznáním, které svítí na cestu v dějinách. A také proto jsou pravda a věrnost v Bibli pospolu. Pravý Bůh je Bůh věrný, Ten, který plní svoje sliby a dává chápat svůj plán v čase. Skrze zkušenost proroků, v bolesti exilu a v naději na definitivní návrat do svatého města, vytušil Izrael, že tato Boží pravda přesahuje jeho vlastní dějiny a zahrnuje dějiny celého světa, počínaje stvořením. Poznání víry osvěcuje nejenom specifickou trasu jednoho národa, ale celý běh stvořeného světa od jeho počátku k jeho dovršení.

Víra jako slyšení i vidění

²⁰ *Homiliae in Evangelia*, II, 27,4.

²¹ Srov. *Expositio super Cantica Cantorum*, XVIII, 88.

²² *Ibid.*, XIX, 90.

29. Právě proto, že se poznání víry váže ke smlouvě věrného Boha, jenž navazuje vztah lásky s člověkem a obrací se k němu Slovem, je Biblií prezentováno jako slyšení a pojí se ke sluchu. Svatý Pavel užil formulaci, která se stala klasickou: *fides ex auditu* – víra je ze slyšení“ (*Řím 10,17*). Poznání pojící se ke slovu je vždycky osobním poznáním, jež rozpoznává hlas, svobodně se mu otevírá a v poslušnosti jej následuje. Proto svatý Pavel mluvil o „poslušnosti víry“ (srov. *Řím 1,5; 16,26*).²³ Kromě toho je víra poznáním, které se pojí s během času, jehož má slovo zapotřebí, aby bylo vysloveno. Je poznáním, které si lze osvojit jedině cestou následování. Naslouchání pomáhá dobře znázornit spojitost poznání a lásky.

Pokud se týče poznání pravdy, bylo naslouchání někdy kladeno do protikladu k vidění, jež bylo vlastní řecké kultuře. Světlo, které na jedné straně nabízí kontemplaci všeho, po čem člověk vždy toužil, na druhé straně zdánlivě neponechává prostor svobodě, protože sestupuje z nebe a vchází přímo do očí, aniž by od nich vyžadovalo odpověď. Zdá se tedy jako by zvalo ke statické kontemplaci odtržené od konkrétního času, v němž se člověk raduje i trpí. Podle této koncepce odporuje biblický přístup k poznání tomu řeckému, který při hledání úplného porozumění reality spojil poznání s viděním.

Je však jasné, že tato domnělá opozice nekoresponduje s biblickými údaji. Starý zákon kombinoval oba typy poznání, protože spojuje slyšení Božího Slova a touhu patřit na Jeho tvář. Tak bylo možné rozvinout dialog s helénskou kulturou, dialog, který patří k jádru Písma. Sluch osvědčuje osobní povolání a poslušnost, a také skutečnost, že pravda se zjevuje v čase; zrak nabízí plné vidění celé cesty a umožňuje najít místo ve velkém Božím plánu. Bez této vize bychom měli k dispozici jenom izolované fragmenty neznámého celku.

30. Spojitost mezi viděním a slyšením jakožto orgánů poznání víry se naprosto zřetelně ukazuje v Janově evangeliu. Věřit je ve čtvrtém evangeliu slyšením a současně viděním. Slyšení víry nastává podle formy poznání vlastního lásce. Je to osobní slyšení, které rozlišuje hlas a rozpoznává ten, který patří Dobrému pastýři (srov. *Jan 10,3-5*); slyšení, jež vyžaduje následování, jak se to děje s prvními učedníky, kteří „slyšeli, co říká, a šli za Ježíšem“ (*Jan 1,37*). Na druhé straně se víra pojí také s viděním. Někdy vidění Ježíšových znamení předchází víru, jako u židů, kteří po vzkříšení Lazara „uviděli, co Ježíš vykonal, a uvěřili v něj“ (*Jan 11,45*). Jindy je to víra, která vede ke hlubšímu vidění: „budeš-li věřit, uvidíš slávu Boží“ (*Jan 11,40*). A nakonec se víra a vidění prolínají: „Kdo věří ve mne, věří... v toho,

²³ „Zjevujícímu Bohu je třeba prokazovat „poslušnost víry“ (srov. *Řím 16,26*; také *Řím 1,5; 2 Kor 10,5-6*), již se celý člověk svobodně odevzdává Bohu tím, že se rozumem i vůlí plně podřizuje zjevujícímu Bohu a dobrovolně přijímá zjevení, které dal Bůh. K tomu, aby se nám dostalo této víry, je potřebná předcházející a pomáhající Boží milost a vnitřní pomoc Ducha svatého, aby se on dotkl srdce a obrátil je k Bohu, otevřel duchovní zrak a dal všem, aby s radostí souhlasili s pravdou a věřili v pravdu. Aby se i nadále prohlubovalo porozumění Božímu zjevení, týž Duch svatý stále zdokonaluje víru svými dary“ (*Dei Verbum, 5*).

který mne poslal; a kdo vidí mne, vidí toho, který mě poslal“ (*Jan 12,44-45*). Díky této jednotě se slyšením stává se vidění následováním Krista, a víra se ukazuje jako cesta, na které si oči zvykají dívat se do hloubky. A tak se o Velikonočním jitru přechází od Jana, který je dosud ve tmě, a před prázdným hrobem „viděl a uvěřil“ (*Jan 20,8*), přes Marii Magdalénu, která jakmile spatří Ježíše (srov. *Jan 20,14*) a chce jej zadržet, je vyzvána, aby jej rozjímala na jeho cestě k Otci, až k plnému vyznání samotné Magdalény před učedníky: „Viděla jsem Pána!“ (*Jan 20,18*).

Jak dojít k této syntéze mezi slyšením a viděním? Umožňuje to konkrétní Ježíšova osoba, která je vidět a slyšet. On je Slovem, které se stalo tělem a jehož slávu jsme rozjímali (srov. *Jan 1,14*). Světlo víry je světlo Tváře, v níž se zračí Otec. Pravda, kterou chápe víra, je totiž ve čtvrtém evangeliu, zjevení Otce v Synu, v jeho těle a v jeho pozemských skutcích, pravda, kterou lze definovat jako „zářivý život“ Ježíše.²⁴ Znamená to, že poznání víry nás nevybízí k patření pouze na vnitřní pravdu. Pravda, kterou nám víra zpřístupňuje, je pravdou soustředěnou na setkání s Kristem, na rozjímání Jeho života, na vnímání jeho přítomnosti. V tomto smyslu svatý Tomáš Akvinský mluví o *oculata fides* apoštolů – víře, která vidí! – vzhledem k vidění Zmrtvýchvstalého tělesným zrakem.²⁵ Uviděli vzkříšeného Ježíše svými očima a uvěřili, mohli totiž proniknout hloubku toho, co viděli, aby vyznávali Syna Božího, sedícího po pravici Otcově.

31. Jedině takto, skrze Vtělení, skrze sdílení našeho lidství mohlo dojít plnosti poznání, jež je vlastní lásce. Světlo lásky se totiž rodí, když jsme zasaženi v srdci a přijímáme do sebe vnitřní přítomnost milovaného, která nám umožňuje rozpoznat jeho tajemství. Chápeme tak, proč je víra spolu se slyšením a viděním u svatého Jana dotykem, jak praví ve svém prvním listu: „slyšeli jsme, vlastníma očima viděli... a vlastníma rukama se dotýkali Slova života...“ (*1 Jan 1,1*). Svým Vtělením, svým příchodem k nám, nás Ježíš zasáhnul a skrze svátosti nás i dnes zasahuje. Přetvořením našeho srdce nám umožnil a umožňuje rozpoznat Jej a vyznat jako Božího Syna. Vírou se jej můžeme dotknout a obdržet moc jeho milosti. Svatý Augustin, který komentuje pasáž, v níž se žena trpící krvácením dotýká Ježíše, aby byla uzdravena, říká: „Dotknout se srdcem, to jest věřit.“²⁶ Zástup se na Něho tlačil, ale nedotknul se osobním dotykem víry, která uznává jeho tajemství, Jeho bytí Syna, který zjevuje Otce. Jedině, když se připodobníme Ježíši, dostáváme oči schopné Jej vidět.

Dialog víry a rozumu

²⁴ Srov. H. Schlier, *Meditationen über den Johanneischein Begriff der Wahrheit*, in: *Besinnung auf das Neue Testament. Exegetische Aufsätze und Vorträge 2*, Freiburg, Basel Wien 1959, 272.

²⁵ Srov. *S.Th.* III, q.55, a.2, ad 1.

²⁶ *Sermo 229/L, 2*: „*Tangere autem corde, hoc est credere.*“

32. Křesťanská víra, nakolik hlásá pravdu naprosté lásky Boží a otevírá moci této lásky, dospívá k nejhlubšímu středu zkušenosti každého člověka, který přichází ke světlu díky lásce a je povolán milovat, aby zůstal ve světle. První křesťané pohnuti touhou osvěcovat veškerou realitu láskou Boží, zjevenou v Ježíši a ve snaze milovat toutéž láskou, našli v řeckém světě, v jeho žizni po pravdě vhodného *partnera* k dialogu. Setkání evangelního poselství a filosofického myšlení v antickém světě bylo rozhodujícím krokem k tomu, aby evangelium dosáhlo ke všem národům, a usnadnilo plodnou interakci víry a rozumu, jež se rozvíjela během staletí až do našich dnů. Blahoslavený Jan Pavel II. ve své encyklice *Fides et ratio* ukázal, jak se víra a rozum vzájemně posilují.²⁷ Když nalezneme plné světlo Ježíšovy lásky, zjistíme, že v každé naší lásce byl přítomen odlesk onoho světla a chápeme, co bylo jeho posledním cílem. A rovněž tak skutečnost, že naše láska přináší světlo, nám pomáhá vidět cestu lásky vstříc plnosti naprostého darování Božího Syna nám. V tomto okružním pohybu světlo víry osvěcuje všechny naše lidské vztahy, které lze žít ve spojení s láskou a něhou Krista.

33. V životě svatého Augustina nacházíme významný příklad této cesty, na níž bylo rozumové hledání a jeho touha po pravdě a zřejmosti, integrovány do horizontu víry, od níž obdržel nové porozumění. Na jedné straně přijímá řeckou filosofii světla a její důraz na vidění. Jeho setkání s novoplatonismem mu umožnilo poznat paradigma světla, které sestupuje shůry, aby osvěcovalo věci a je tak symbolem Boha. Tímto způsobem svatý Augustin pochopil božskou transcendenci a objevil, že všechny věci v sobě mají transparentnost a mohou tak odrážet dobrotu Boha, Dobro. Byl tak osvobozen od manicheismu, ve kterém dříve žil a který jej podněcoval, aby si myslel, že dobro a zlo mezi sebou nepřetržitě bojují a bez jasných kontur se zaměňují a směšují. Pochopení, že Bůh je světlo, dalo jeho existenci novou orientaci, schopnost rozpoznat zlo, za něž nese vinu, a obrátit se k dobru.

Avšak na druhé straně v konkrétní zkušenosti svatého Augustina, jak ji sám opisuje ve svých *Vyznáních*, nebylo rozhodujícím momentem na jeho cestě víry vidění Boha přesahujícího tento svět, ale spíše slyšení, když v zahradě zaslechl hlas, který mu pravil: „Vezmi a čti“. Vzal tehdy svazek s listy sv. Pavla a zastavil se u třinácté kapitoly listu Římanům.²⁸ Ukázal se tak osobní Bůh Bible, schopný oslovit člověka, sestoupit a žít s ním a provázet jej na cestě dějinami a projevovat se v čase slyšení a odpovědi.

Toto setkání s Bohem Slovem však svatého Augustina nevedlo k odmítnutí světla a vidění. Obě dvě perspektivy integroval, veden stále zjevením Boží lásky v Ježíši. Tak vypracoval filosofii světla, která v sobě zahrnuje vzájemnost vlastní slovu a otevírá prostor svobodě pohledu vstříc světlu. Stejně jako se slovem koresponduje svobodná odpověď, tak světlu

²⁷ *Fides et ratio*, 61-62.

²⁸ Srov. *Vyznání*, VIII, 12,29.

odpovídá obraz, který jej odráží. Svatý Augustin může tedy spojením slyšení a vidění odkazovat ke „slovu, které září v lidském nitru“.²⁹ Tímto způsobem se světlo stává jakoby světlem slova, protože je světlem osobní Tváře, světlem, které nás osvětluje, povolává a chce se odrážet v naší tváři, aby zářilo z našeho nitra. Na druhé straně, touha vidět celek a nejenom zlomky dějin, zůstává a naplní se na konci, kdy člověk, jak říká světec z Hippony, bude nazírat a milovat.³⁰ To však nikoli proto, že bude schopen vlastnit veškeré světlo, které zůstane navždy nevyčerpatelné, ale protože cele vstoupí do světla.

34. Světlo lásky vlastní víře může osvětlovat otázky naší doby po pravdě. Pravda je dnes často redukována na subjektivní autenticitu jednotlivce, platnou pouze pro individuální život. Společná pravda v nás vyvolává strach, protože ji identifikujeme s neúprosným diktátem totalitářství. Avšak pokud je pravda pravdou lásky a otvírá se v osobním setkání s Jiným a s druhými, pak je vysvobozena z uzavřenosti jednotlivce a může být součástí obecného dobra. Jsouce pravdou lásky, není pravdou, která se vnucuje násilím, ani neutiskuje jedince. Rodí se z lásky a může tak dosáhnout srdce, osobního středu každého člověka. Je tak zřejmé, že víra není neúprosná, ale roste v uctivém soužití s druhým. Věřící není arogantní. Naopak, pravda jej činí pokorným, protože ví, že ji nevlastníme, ale spíše ona objímá a vlastní nás. Jistota víry nás nečiní strnulými, ale uvádí nás na cestu, umožňuje svědčit a vést dialog se všemi.

Na druhé straně světlo víry v jednotě s pravdou lásky není cizí materiálnímu světu, protože láska se prožívá vždycky v těle i duši; světlo víry je vtělené světlo, které proudí ze zářivého života Ježíšova. On osvětluje i materii, sděluje se jejím řádu, zná, že se v ní otevírá stále širší cesta harmonie a porozumění. Vědeckému pohledu tak víra prospívá, vyzývá vědce, aby zůstal otevřený realitě v celém jejím nevyčerpatelném bohatství. Víra probouzí kritický smysl, neboť brání vědě vyhledávat zadostiučinění ve vlastních formulacích a pomáhá jí pochopit, že příroda je vždycky větší. Víra zve k úžasu před tajemstvím stvoření, rozšiřuje horizonty rozumu, aby více osvětloval svět otevřený vědeckému bádání.

Víra a hledání Boha

35. Světlo víry v Ježíše svítí na cestu také těm, kdo hledají Boha, a přispívá tím, co je vlastní křesťanství, do dialogu se stoupenci jiných náboženských vyznání. List Židům mluví o svědectví spravedlivých, kteří už před smlouvou s Abrahámem hledali vírou Boha. O Henochovi se říká, že „se mu dostalo osvědčení, že se zalíbil Bohu“ (*Žid 11,5*), což je nemožné bez víry, protože „kdo chce přijít k Bohu, musí uvěřit, že Bůh je a odměňuje ty, kdo ho hledají“ (*Žid 11,6*). Můžeme tak pochopit, že pouť náboženského člověka vede skrze vyznání Boha, který se o něho stará a kterého není nemožné najít. Jakou jinou odměnu by mohl Bůh nabídnout těm, kdo jej hledají, ne-li nechat se nalézt? Jakou jinou odměnu by mohl

²⁹ *De Trinitate*, XV, 11, 20.

³⁰ *Srov. De civitate Dei*, XXII, 30, 5.

Bůh nabídnout těm, kteří jej hledají, ne-li setkání? Ještě dříve nacházíme postavu Ábela, jehož víra je také chválena, protože se Bohu zalíbily jeho oběti prvorozených z jeho stáda (srov. *Žid* 11,4). Náboženský člověk se snaží rozpoznávat Boží znamení v každodenních zkušenostech svého života, v ročních obdobích, v plodnosti země a v celém kosmickém dění. Bůh je záře a může být nalezen těmi, kteří jej hledají s upřímným srdcem.

Obrazem tohoto hledání jsou mudrci, vedení hvězdou až do Betléma (srov. *Mt* 2,1-12). Jim se ukázalo světlo Boží jako cesta, jako hvězda, která je vede cestou objevů. Hvězda tak promlouvá o trpělivosti Boha k našim očím, které si musí zvyknout na jeho jas. Náboženský člověk je na cestě a musí být připraven nechat se vést, vyjít ze sebe a hledat Boha, který vždy překvapuje. Tento respekt Boha vůči lidskému zraku nám ukazuje, že blíží-li se člověk k Němu, lidské světlo se nerozplyne v nezměrném Božím jasu, jako hvězda pohlcená rozbřeskem, ale září tím více, čím více se blíží k původnímu ohni jako zrcadlo, které tento jas odráží. Křesťanské vyznání Ježíše, jediného spasitele, prohlašuje, že veškeré světlo Boží je soustředěno v Něm, v jeho „zářivém životě“, ve kterém se vyjevuje počátek i dokonání dějin.³¹ Není žádná lidská zkušenost, žádný lidský postup směrem k Bohu, který by nemohl být přijat, osvícen a očištěn tímto světlem. Čím více se křesťan noří do kruhu otevřeného Kristovým světlem, tím více je schopen chápat a doprovázet na cestě k Bohu každého člověka.

Poněvadž se víra utváří jako cesta, týká se také života lidí, kteří, ačkoli nevěří, touží věřit a nepřestávají hledat. V míře, do jaké se s upřímným srdcem otevírají lásce a vydávají se na cestu s tím světlem, které dovedou chápat, jsou již na cestě víry, aniž to vědí. Snaží se jednat jako by Bůh existoval, někdy proto, že uznávají Jeho důležitost, aby našli pevné ukazatele v běžném životě anebo proto, že pocítují touhu po světle uprostřed temnoty, ale vnímají také, jak velkolepý a krásný je život, tuší, že přítomnost Boha by jej činila ještě velkolepějším. Svátý Irenej z Lyonu říká, že Abrahám dříve než uslyšel hlas Boha, hledal jej „v planoucí touze svého srdce“ a „procházel celý svět a ptal se, kde by byl Bůh“, až se „nad ním, jediným, který jej mlčky hledal, Bůh smiloval“.³² Kdo se vydá na cestu, aby konal dobro, už se přibližuje Bohu a je nesen Jeho pomocí, protože dynamice božského světla je vlastní, že osvětluje naše oči, když se ubíráme k plnosti lásky.

Víra a teologie

36. Poněvadž je víra světlem, zve nás k dalšímu postupu a stále většímu zkoumání osvětovaného horizontu, abychom lépe poznávali, co milujeme. Z této touhy se rodí křesťanská teologie. Je proto zřejmé, že teologie je nemožná bez víry a je součástí samotného pohybu víry, jež hledá hlubší porozumění Božímu sebezjevení, které vrcholí v mysteriu

³¹ Kongregace pro nauku víry, *Dominus Jesus*, 15.

³² *Demonstratio apostolicae praedicationis*, 24: SC 406, 117.

Krista. Prvním důsledkem je, že v teologii se při bádání a poznávání neuplatňuje pouze snaha rozumu jako je tomu v experimentálních vědách. Boha nelze redukovat na předmět. On je Podmět, který se dává poznat a zjevuje se v osobním vztahu. Pravá víra orientuje rozum, aby se otevřel světlu přicházejícímu od Boha a mohl tak poznat Boha hlouběji, veden láskou k pravdě. Velcí středověcí učitelé a teologové ukázali, že teologie jakožto věda o víře je účastí na poznání, které má Bůh o sobě samém. Teologie tedy není jenom slovem o Bohu, ale především přijetím a hledáním hlubšího porozumění onomu slovu, kterým se Bůh obrací k nám, slovu, které pronáší o Sobě samém, protože je věčným dialogem sdílení, a člověka uvádí dovnitř tohoto dialogu.³³ Součástí teologie je proto pokora, která dovoluje Bohu, aby se „dotknul“, uznává svoje meze vzhledem k mystériu a vydává se zkoumat bezmezné bohatství tohoto mysteria s ukázněností, jež je vlastní rozumu.

Teologie pak sdílí církevní formu víry; její světlo je světlem věřícího podmětu, kterým je církev. Předpokládá to jednak, že teologie slouží víře křesťanů, pokorně opatruje a prohlubuje víru všech, zvláště prostých lidí. A dále, poněvadž žije z víry, teologie nepovažuje magisterium papeže a biskupů ve společenství s ním za něco zevnějšího, za omezení svojí svobody, ale naopak za jeden ze svých vnitřních, konstitutivních momentů, neboť magisterium zajišťuje kontakt s původním zdrojem a nabízí tedy jistotu, že čerpá z Kristova Slova v jeho celosti.

³³ Srov. Bonaventura, *Breviloquium, prol.*: Opera Omnia, V, Quaracchi 1891, s. 201; *In I Sent., proem*, q. 1, resp.: Opera Omnia, I, Quaracchi 1891, s. 7; Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae* I, q. 1.

Kapitola třetí

PŘEDÁVÁM, CO JSEM PŘIJAL (srov. 1 Kor 15,3)

Církev, matka naší víry

37. Kdo se otevřel Boží lásce, slyšel její hlas a přijal její světlo, nemůže si tento dar nechávat pro sebe. Poněvadž víra je slyšením a viděním, předává se také slovem a světlem. Apoštol Pavel v listě Korint'ánům používá právě tyto dva obrazy. Na jedné straně říká: „Protože máme téhož ducha víry, jak je řečeno v Písmu: 'Uvěřil jsem a proto jsem mluvil', věříme i my, a proto také mluvíme“ (2 Kor 4,13). Obdržené slovo se stává odpovědí, vyznáním a tak zní pro druhé a zve, aby věřili. Na druhé straně se svatý Pavel rovněž odvolává ke světlu: „My všichni s nezakrytou tváří odrážíme jako v zrcadle velebnost Páně, a tak se přetvořujeme stále víc a víc k zářivé podobě, jakou má on“ (2 Kor 3,18). Je to světlo, které se odráží z tváře na tvář, jako Mojžíš, jenž v sobě nesl odraz slávy Boží poté co s mluvil s Bohem: „[Bůh] zazářil i v našem srdci, aby osvětlil lidi poznáním Boží velebnosti, která je na Kristově tváři“ (2 Kor 4,6). Ježíšovo světlo září v tváři křesťanů jako v zrcadle a tak se šíří a dosahuje až k nám, abychom také my mohli mít účast na tomto vidění a odrážet k ostatním Jeho světlo, jako v liturgii Velikonoční svíce paškál rozsvěcuje mnoho jiných svící. Víra se předává takříkajíc formou kontaktu, od osoby k osobě, jako se plamen zapaluje od jiného plamene. Křesťané ve své chudobě zasévají sémě tak plodné, že se stává velkým stromem a je schopné naplnit svět plody.

38. Předávání víry, která září všem lidem a všude, vede také po časové ose, z generace na generaci. Poněvadž se víra rodí ze setkání, ke kterému dochází v dějinách, a osvěcuje naši pouť časem, musí se předávat v průběhu věků. Ježíšova tvář k nám dosahuje nepřetržitým řetězcem svědectví. Jak je to možné? Jak mít jistotu, že během věků čerpáme u „pravého Ježíše“? Kdyby člověk byl izolovaným jedincem, kdybychom chtěli začínat jenom od individuálního „já“, které chce najít jistotu svého poznání v sobě, byla tato jistota nemožná. Nemohu vidět ze sebe sama, co se stalo v době, která je ode mne tolik vzdálena. Není to však jediný způsob, kterým člověk poznává. Člověk žije vždy ve vztahu. Přichází od druhých, patří k druhým, jeho život se stává větším v setkání s druhými. Rovněž samo poznání, samo vědomí sebe sama je vztahové a pojí se k druhým, kteří nás předcházeli: v první řadě naši rodiče, kteří nám dali život a jméno. Sama řeč, slova, kterými interpretujeme svůj život a svoji realitu, k nám přicházejí od druhých, chráněna v živé paměti druhých. Poznání nás samých je možné, pouze když máme účast na větší paměti. Děje se tak rovněž ve víře, která vede lidský způsob chápání k plnosti. Minulost víry, onen skutek Ježíšovy lásky, který zrodil ve světě nový život, k nám dosahuje v paměti druhých, svědků, a je uchováván živý v onom jedinečném podmětu paměti, kterým je církev. Církev je matkou, která nás učí mluvit řečí víry. Svatý Jan zdůraznil tento aspekt ve svém evangeliu, když spojil víru a paměť, přičemž obojí váže s působením Ducha svatého, který, jak říká Ježíš, „připomene všechno“ (*Jan*

14,26). Láska, která je Duch a přebývá v církvi, uchovává jednotu všech dob a činí z nás Ježíšovy současníky, čímž nás na naší cestě víry vede.

39. Je nemožné věřit osamoceně. Víra není jenom individuální rozhodnutí, ke kterému dochází v nitru věřícího, není izolovaným vztahem mezi „já“ věřícího a božským „Ty“, mezi autonomním subjektem a Bohem. Ze své povahy se otevírá „nám“, nastává vždy ve společenství církve. Dialogická forma *Kréda* užívaná v křestní liturgii nám to připomíná. Víra se vyjadřuje odpovědí na pozvání, na slovo, které je třeba uslyšet a které nevychází ze mne, a proto je součástí dialogu a nemůže být pouhým vyznáním, jež se rodí v jedinci. Odpověď v první osobě „věřím“ je možné jedině, patří-li se do velkého společenství, jedině proto, že se zároveň říká „věříme“. K tomuto otevření vůči církevnímu „my“ dochází otevřením, jež je vlastní Boží lásce, která není pouhým vztahem mezi Otcem a Synem, mezi „já“ a „ty“, ale v Duchu je zároveň určitým „my“, společenstvím osob. Proto ten, kdo věří, není nikdy sám, a proto víra tíhne k šíření a zve do své radosti druhé. Kdo obdrží víru, objeví, že se prostory jeho „já“ rozšiřují a rodí se v něm nové vztahy, které obohacují život. Tertulián to působivě vyjádřil, když říká o katechumenovi, že je „po obmytí nového zrození“ přijat do domu matky, aby sejal ruce a modlil se společně s bratry Otče náš, jako člen nové rodiny.³⁴

Svätosti a předávání víry

40. Církev jako každá rodina předává svým dětem obsah svojí paměti. Jak to učinit, aby se v odkazu víry jednak nic neztratilo a naopak všechno se stále více prohlubovalo? Skrze apoštolskou tradici uchovávanou v církvi působením Ducha svatého máme živý kontakt se základní pamětí. V podání apoštolů – jak praví Druhý vatikánský koncil – „je obsaženo všechno, co Božímu lidu prospívá k svatému životu a k růstu víry. A tak církev ve své nauce, životě a bohoslužbě zvětňuje a všem pokolením předává všechno, co sama je a v co věří“.³⁵

Víra totiž potřebuje prostředí, ve kterém lze svědčit a sdílet a které odpovídá a je přiměřené tomu, co se sdílí. Pro předávání nějakého ryze doktrinálního obsahu, ideje, by snad stačila kniha nebo opakování orálního poselství. Avšak v církvi a v živé tradici se sdílí a předává nové světlo rodící se ze setkání s živým Bohem, světlo, které se dotýká člověka v jeho středu, v srdci, zapojuje jeho mysl, vůli a citovost, otevírá jej živým vztahům ve společenství s Bohem a s druhými. K předávání takovéto plnosti existuje zvláštní prostředek, který uvádí do hry celého člověka, tělo i ducha, niternost i vztahy. Tímto prostředkem jsou svátosti, slavené v liturgii církve. V nich se sdílí vtělená paměť, která je vázána na určitá místa a doby života a pojí se ke všem smyslům. Do nich je zapojen člověk jakožto člen živého podmětu ve tkanivu komunitních vztahů. Je-li tedy pravdou, že svátosti jsou svátostmi

³⁴ Srov. *De Baptismo*, 20, 5.

³⁵ *Dei Verbum* 8.

víry,³⁶ je třeba také říci, že víra má svátostnou strukturu. Oživení víry vede oživením nového svátostného smyslu lidského života a křesťanské existence a ukazuje, jak se to, co je viditelné a materiální, otevírá mystériu věčnosti.

41. Předávání víry se v první řadě uskutečňuje křtem. Mohlo by se zdát, že křest je pouhým způsobem, který symbolizuje vyznání víry, pedagogickým úkonem pro ty, kteří potřebují obrazy a gesta, ale od něhož lze v podstatě odhlédnout. Slova svatého Pavla ohledně křtu nám připomínají, že tomu tak není. Tvrdí totiž, že tímto „křestním ponořením do jeho smrti byli jsme spolu s ním pohřbeni. A jako Kristus byl vzkříšen z mrtvých Otcovou slávou, tak i my teď musíme žít novým životem“ (*Řím 6,4*). Ve křtu se stáváme novým stvořením a adoptivními Božími dětmi. Apoštol pak tvrdí, že křesťan je uveden do „pravidel nauky“ (*typos didachés*), která ze srdce poslouchá (srov. *Řím 6,17*). Ve křtu člověk dostává konkrétní život, který vyžaduje zapojení celé jeho osoby a uvádí jej na cestu dobra. Je přenesen do nového prostředí, svěřen novému prostředí, novému způsobu společného jednání v církvi. Křest nám tak připomíná, že víra není dílem izolovaného individualismu, není úkonem, který může vykonat člověk, spoléhaje na vlastní síly, ale musí být přijata vstupem do církevního společenství, které předává dar Boží. Nikdo nekřtí sebe samého, stejně jako se nikdo sám od sebe nerodí k životu. Byli jsme pokřtěni.

42. Jaké jsou křestní prvky, kterými jsme uvedeni do těchto nových „pravidel nauky“? Nad katechumenem je nejprve vzýváno jméno Trojice: Otec, Syn a Duch svatý. Od počátku je tak podávána syntéza cesty víry. Bůh povolal Abraháma a chtěl být označen za jeho Boha; Bůh zjevil Svoje jméno Mojžíšovi; Bůh nám posláním Svého Syna plně zjevil tajemství Svého Jména a dává pokřtěnému novou synovskou identitu. Takto se ukazuje smysl činu, který se děje křtem, ponořením do vody. Voda je zároveň symbolem smrti, která nás zve ke konverzi vlastního „já“ otevírajícího se většímu „Já“, ale je také symbolem života, lůna, ve kterém se znovu rodíme následováním Krista v jeho nové existenci. Ponořením do vody vypovídá křest o vtělené struktuře víry. Kristův čin se nás dotýká v naší osobní realitě, radikálně nás přetváří a činí z nás adoptivní děti Boží mající účast na božské přirozenosti. Proměňuje tak všechny naše vztahy, naši konkrétní situaci ve světě a v kosmu a otevírá je Svému vlastnímu živému sdílení. Tento dynamismus proměny, který je vlastní křtu, nám pomáhá chápat důležitost katechumenátu, který i ve společnostech se starobylými křesťanskými kořeny, kde rostoucí počet dospělých přistupuje ke svátosti křtu, má dnes jedinečný význam pro novou evangelizaci. Je to příprava na křest a na proměnu celé existence v Kristu.

K pochopení spojitosti mezi křtem a vírou nám může posloužit připomínka slov proroka Izaiáše, který byl ve starověké křesťanské literatuře spojován se křtem: „jeho útočištěm

³⁶ Sacrosanctum Concilium 59.

budou strmé skály... nebude mu chybět voda“ (Iz 33,16).³⁷ Pokřtěný, jenž byl vyproštěn z vod smrti, mohl stanout na „strmé skále“, protože našel stabilitu, které se svěřil. Voda smrti se tak mění na vodu života. Řecký text ji popisuje jako vodu *pistós*, vodu „věrnou“. Voda křtu je věrná, protože jí lze důvěřovat a protože její proud uvádí do dynamiky Ježíšovy lásky, zdroje jistoty na naší životní cestě.

43. Struktura křtu, jež je znovuzrozením, ve kterém dostáváme nové jméno a nový život, nám pomáhá chápat smysl a důležitost křtu dětí. Dítě není schopno svobodného úkonu, kterým se přijímá víra, nemůže ji ještě samo vyznat a proto je jeho jménem vyznávána jeho rodiči a kmotry. Víra je žita uvnitř společenství církve, je vřazena do společného „my“. Dítě tak může být podporováno druhými, svými rodiči a kmotry, a může být přijato do jejich víry, která je vírou církve, symbolizovanou světlem, jež otec zapaluje od paškálu při křestní liturgii. Tato struktura křtu ozřejmuje důležitost součinnosti církve a rodiny při předávání víry. Rodiče jsou povoláni podle slov sv. Augustina nejenom k tomu, aby rodili děti k životu, ale přinášeli je k Bohu, aby křtem byli znovu zrozeni jako Boží děti a dostalo se jim víry.³⁸ Spolu s životem se jim tak dostane základní životní orientace a jistota dobré budoucnosti, ukazatel, který bude později upevněn ve svátosti biřmování pečeti Ducha svatého.

44. Svátostná povaha víry má svůj maximální výraz v eucharistii. Ta je cenným pokrmem víry, setkáním s Kristem, který je reálně přítomen nejvyšším skutkem lásky, darem Sebe samého, který rodí život. V eucharistii se křižují dvě osy, po kterých víra jde. Jednak osa dějin: eucharistie je úkon paměti, aktualizace mystéria, ve kterém minulost jakožto událost smrti a vzkříšení ukazuje svoji schopnost otevírat budoucnost a předjímat konečnou plnost. Liturgie nám to připomíná výrazem *hodie* – dnes vztahující se na mystérium spásy. A potom osa, která vede z viditelného světa do neviditelného. V eucharistii se učíme vidět hloubku reality. Chléb a víno se proměňují v tělo a krev Krista, který se zpřítomňuje na své velikonoční cestě k Otci. Tento pohyb uvádí nás – tělo i duši - do pohybu veškerého stvoření vstříc plnosti v Bohu.

45. Ve slavení svátostí církev předává svoji paměť zvláště vyznáním víry. V něm nejde ani tak o vyjádření souhlasu se souhrnem abstraktních pravd. Naopak, ve vyznání víry se celý život vydává na cestu k plnému společenství s živým Bohem. Můžeme říci, že v *Krédu* je věřící zván vstoupit do tajemství, které vyznává a nechat se přetvořit tím, co vyznává. Pro pochopení smyslu tohoto tvrzení, pomysleme především na obsah *Kréda*, které má trinitární strukturu. Otec a Syn se spojují v Duchu lásky. Věřící tak tvrdí, že střed bytí, nejhlubší tajemství všech věcí, je božským společenstvím. *Krédo* obsahuje kromě toho také christologické vyznání, zmiňuje tajemství Ježíšova života, včetně Jeho smrti, zmrtvýchvstání

³⁷ Srov. *Epistula Barnabae*, 11, 5.

³⁸ Srov. *De nuptiis et concupiscentia*, I, 4, 5: PL 44, 413: “*Habent quippe intentionem generandi regenerandos, ut qui ex eis saeculi filii nascuntur in Dei filios renascantur*”.

a nanebevstoupení v očekávání Jeho konečného příchodu ve slávě. Říká se tedy, že tento Bůh sdílení, výměna lásky mezi Otcem a Synem v Duchu je schopna obejmout lidské dějiny, uvést člověka do svého dynamismu sdílení, které má v Otci svůj počátek a svůj konečný cíl. Ten kdo vyznává víru, vnímá své zapojení do pravdy, kterou vyznává. Nemůže pravdivě pronášet slova *Kréda*, aniž by tím byl přetvářen, aniž by se zařadil do dějin lásky, které jej objímají, rozšiřují jeho bytí a dávají mu účast na obrovském společenství, posledním podmětu, který pronáší *Krédo* a kterým je církev. Všechny pravdy, které se věří, vyjadřují tajemství nového života víry jako cesty společenství s živým Bohem.

Víra, modlitba a Desatero

46. Při věrném předávání paměti církve jsou podstatné další dva prvky. Za prvé modlitba Páně, Otče náš. V ní se křesťan učí sdílet samu duchovní zkušenost Krista a začíná se dívat Kristovými očima. Od Toho, který je světlo, Jednorozeného Otcova Syna, poznáváme Boha také my a můžeme zažehnout u druhých touhu přiblížit se k Němu.

Podobně důležitá je dále spojitost víry a Desatera. Víra, jak jsme řekli, se jeví jako cesta, kterou je třeba se ubírat a která je otevřena setkáním s živým Bohem. Proto ve světle víry a naprostého svěřeni se Bohu, který zachraňuje, získává Desatero svou nejhlubší pravdu obsaženou ve slovech, kterými se deset přikázání začíná: „Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, já jsem tě vyvedl z egyptské země“ (*Ex 20,2*). Desatero není sbírka negujících předpisů, nýbrž konkrétních indikací vyvádějících z pouště sebevtažného „já“, uzavřeného do sebe, a umožňujících vstoupit do dialogu s Bohem, nechat se obejmout Jeho milosrdenstvím a nést Jeho milosrdenství. Víra tak vyznává Boží lásku, původ a oporu všeho, nechává se touto láskou pohnout k cestě vstříc plnosti společenství s Bohem. Desatero se jeví jako cesta vděčnosti, odpověď lásky, která je možná, protože ve víře jsme otevřeni zkušenosti přetvářející Boží lásky k nám. A na tuto cestu svítí nové světlo toho, co učí Ježíš v horském kázání (srov. *Mt 5-7*).

Dotknul jsem se tak čtyřech prvků, které shrnují poklad paměti, kterou předává církev: vyznání víry, slavení svátostí, cesta Desatera, modlitba. Katecheze církve se tradičně skládá z nich, včetně *Katechismu katolické církve*, základního nástroje onoho jednotícího úkonu, kterým církev sděluje celý obsah víry, „všechno, co sama je a v co věří“.³⁹

Jednota a celistvost víry

47. Jednota církve v čase a prostoru se pojí s jednotou víry: „Jen jedno tělo, jen jeden Duch... jedna víra“ (*Ef 4,4-5*). Dnes se může jevit realizovatelnou jednota lidí, majících nějakou společnou snahu, kteří se mají rádi, sdílejí stejný úděl a společný cíl. Ale ukazuje se jako velmi obtížné koncipovat jednotu v těžé pravdě. Zdá se nám, že jednota tohoto druhu odporuje svobodě myšlení a autonomii subjektu. Zkušenost lásky nám však naopak říká, že

³⁹ Dei Verbum 8.

právě v lásce je možné mít společnou vizi, naučit se v ní vidět realitu očima druhého a že to náš pohled neochuzuje, nýbrž obohacuje. Pravá láska podle míry božské lásky vyžaduje pravdu a ve společném pohledu pravdy, kterou je Ježíš Kristus, stává se pevnou a hlubokou. Ta je také radostí víry, jednotou vidění v jediném těle a v jediném duchu. V tomto smyslu svatý Lev Veliký mohl tvrdit: „Pokud víra není jedna, není vírou“.⁴⁰

Co je tajemstvím této jednoty? Víra je „jedna“ v první řadě kvůli jednotě poznávaného a vyznáváného Boha. Všechny články víry se vztahují k Němu, jsou cestami k poznání jeho bytí a jeho jednání a proto mají jednotu vyšší než jakákoli jiná jednota, kterou můžeme vybudovat svým myšlením, mají jednotu, která nás obohacuje, protože se nám uděluje a činí nás „jedním“.

Víra je jedna také proto, že se obrací k jedinému Pánu, k Ježíšovu životu, k jeho konkrétní historii, kterou s námi sdílí. Svatý Irenej z Lyonu to objasnil v protikladu k heretickým gnostikům. Ti tvrdili, že existují dva typy víry. Jedna neotesaná víra prostých, nedokonalá, která se držela na úrovni Kristova těla a rozjímání jeho tajemství. A druhá, hlubší a dokonalá víra, vyhrazená malému kruhu zasvěcených, která se rozumem pozvedala nad Ježíšovo tělo vstříc tajemstvím neznámého božství. Tváří v tvář tomuto nároku, který má nadále svoji přitažlivost i své stoupence také v naší době, zdůrazňuje svatý Irenej, že víra je jedna jediná, protože prochází vždycky jediným konkrétním bodem Vtělení, aniž by někdy přesahovala tělo a historii Krista, poněvadž v nich se chtěl Bůh plně zjevit. A proto není rozdíl ve víře mezi „tím, kdo o ní umí říci velmi mnoho“ a „tím, kdo dokáže říci jen málo“, mezi tím, kdo je kvalitnější a kdo je méně schopný. První nemůže víře nic přidat a druhý jí nic neubere.⁴¹

Víra je jedna, protože ji sdílí celá církev, která je jedno tělo a jeden Duch. Ve společenství jediného podmětu, kterým je církev, se nám dostává společného pohledu. Vyznáním téže víry stavíme se na tutéž skálu, jsme přetvářeni týmž Duchem lásky, záříme jediným světlem a sdílíme jediný pohled, který proniká realitu.

48. Vzhledem k tomu, že víra je jedna, musí být vyznávána v celé svojí ryzosti a celistvosti. Právě proto, že všechny články víry se pojí v jednotu, bylo by popření jediného z nich, byť by se zdál nedůležitým, zničením celku. Každá doba může najít body víry snadněji nebo hůře přijatelné. Proto je důležité bdít, aby se předával celý poklad víry (srov. 1 *Tim* 6,20) a kladl se náležitý důraz na všechny aspekty vyznání víry. Jelikož je jednota víry jednotou církve, bylo by odejmutí něčeho víře odnětím něčeho pravdě společenství. Otcové popsali víru jako tělo, tělo pravdy s různými údy v analogii s Kristovým tělem a jeho prodloužením v čase.⁴² Celistvost víry byla spojována také s obrazem panenské církve a její

⁴⁰ *In nativitate Domini sermo* 4, 6.

⁴¹ Srov. Irenej, *Adversus haereses*, I, 10, 2.

⁴² Srov. *ibid.*, II, 27, 1.

věrnosti snubní lásce ke Kristu: poškodit víru znamená poškodit společenství s Pánem.⁴³ Jednota víry je tedy jednotou živého organismu, jak správně zdůraznil bl. John Henry Newman, když mezi charakteristické známky rozpoznávání věroučné kontinuity v čase řadí její moc přijmout do sebe všechno, co se nachází v různých prostředích, kde se vyskytuje, v různých kulturách, které potkává,⁴⁴ přičemž všechno očišťuje a přivádí k lepšímu vyjádření. Víra se tak jeví jako všeobecná, katolická, protože její světlo roste, aby osvěcovalo celý kosmos a celé dějiny.

49. Jako službu jednotě víry a jejímu celistvému předáván udělil Pán církvi dar apoštolské posloupnosti. Skrze ni je zaručena kontinuita paměti církve a je možné s jistotou čerpat z ryzího zdroje víry. Záruka spojení se zdrojem je tedy dána živým lidem a odpovídá živé víře, kterou církev předává. Stojí na věrnosti svědků, kteří jsou pro tento úkol vybráni Pánem. Proto magisterium vždycky promlouvá z poslušnosti původnímu Slovu, na kterém se zakládá víra a je důvěryhodná, protože důvěřuje Slovu, kterému naslouchá, střeží jej a předkládá.⁴⁵ V promluvě na rozloučenou se staršími z Efesu a Milétu zachycenou svatým Lukášem ve Skutcích apoštolů svatý Pavel osvědčuje, že splnil poslání, které mu svěřil Pán, totiž zvěstovat „všechno, co rozhodl Bůh“ (Sk 20,27). Díky magisteriu církve se lze dobrat celé této vůle včetně radosti, že je možné ji zcela splnit.

⁴³ Srov. Augustin, *De sancta virginitate*, 48, 48: PL 40, 424–425: “*Servatur et in fide inviolata quaedam castitas virginalis, qua Ecclesia uni viro virgo casta cooptatur*”.

⁴⁴ Srov. *An Essay on the Development of Christian Doctrine*, Uniform Edition: Longmans, Green and Company, London, 1868-1881, 185-189.

⁴⁵ Srov. *Dei Verbum* 10.

Kapitola čtvrtá

BŮH JIM PŘIPRAVUJE MĚSTO (srov. *Žid 11,16*)

Víra a obecné dobro

50. Při líčení dějin praotců a spravedlivých Starého zákona klade list Židům důraz na podstatný aspekt jejich víry. Neprojevuje se pouze jako cesta, ale také jako stavba, příprava místa, kde člověk bude moci přebývat spolu s druhými. Prvním stavitelem je Noe, který dokáže zachránit svoji rodinu v arše (srov. *Žid 11,7*). Potom Abrahám, o kterém se praví, že bydlel ve stanu, protože věřil a čekal na město s pevnými základy (srov. *Žid 11,9-10*). Ve vztahu k víře tedy povstává nová spolehlivost, nová pevnost, kterou může dát jedině Bůh. Jestliže člověk víry staví na Bohu-Amen, věrném Bohu (srov. *Iz 65,16*), a tak se sám upevní, můžeme dodat, že stálost víry se týká také města, které Bůh připravuje člověku. Víra zjevuje, jak pevné mohou být vazby mezi lidmi, když se Bůh zpřítomní uprostřed nich. Nevyvolává jenom vnitřní pevnost, stále přesvědčení věřícího; víra osvětluje také vztahy mezi lidmi, protože se rodí z lásky a sleduje dynamiku Boží lásky. Spolehlivý Bůh daruje lidem spolehlivé město.

51. Právě díky své spojitosti s láskou (*Gal 5,6*) se světlo víry dává do konkrétních služeb spravedlnosti, práva a pokoje. Víra se rodí ze setkání s prvotní Boží láskou, v níž se ukazuje smysl a dobrota našeho života, který je osvětčován do té míry, s jakou vstupuje do dynamiky otevřené touto láskou a stává se cestou a praxí vstřícnosti lásky. Světlo víry je s to zhodnotit bohatství lidských vztahů a jejich schopnost se uchovat, být spolehlivými a obohacovat společný život. Víra nevzdaluje od světa a není cizí konkrétnímu nasazení našich současníků. Bez věrohodné lásky by nemohlo uchovat jednotu lidí opravdu nic. Jednota mezi nimi by byla myslitelná jedině na základě užitečnosti, na skladbě zájmů a na strachu, ale nikoli na dobru pospolitého života, nikoli na radosti, kterou může vzbudit pouhá přítomnost druhého. Víra umožňuje chápat architekturu lidských vztahů, protože spatřuje jejich nejzazší základ a definitivní spočinutí v Bohu, v Jeho lásce. Osvětluje tak umění stavět a stává se službou obecnému dobru. Ano, víra je dobrem pro všechny, je obecným dobrem, její světlo neosvětluje pouze vnitřek církve a nehodí se výhradně k budování věčného města na onom světě; pomáhá nám budovat naše společnosti tak, aby kráčeli vstřícně nadějně budoucnosti. List Židům v této souvislosti nabízí příklad, když mezi lidmi víry zmiňuje Samuela a Davida, kterým víra umožnila „konat spravedlnost“ (*Žid 11,33*). Tento výraz se tu vztahuje na jejich spravedlivou vládu, moudrost, která přináší lidu pokoj (srov. *1 Sam 12,3-5*; *2 Sam 8,15*). Ruce víry se pozvedají k nebi, ale přitom v lásce stavějí město zbudované na vztazích, jejichž základem je Boží láska.

Víra a rodina

52. List Židům během líčení Abrahamovy cesty vstříc budoucímu městu zmiňuje požehnání, které přechází z rodičů na děti (srov. *Žid* 11,20-21). První prostředím, kde víra osvěcuje město lidí, je v rodině. Mám na mysli především stabilní svazek muže a ženy v manželství. Vzniká z jejich lásky, znamení a přítomnosti Boží lásky, z uznání a přijetí dobroty pohlavní různosti, která umožňuje manželům sjednocení v jediném těle (srov. *Gen* 2,24) a dává jim schopnost zrodit nový život, projev dobroty Stvořitele, Jeho moudrosti a Jeho plánu lásky. Na základě této lásky si mohou muž a žena slíbit vzájemnou lásku gestem, které zahrnuje celý život a odkazuje na mnohé rysy víry. Slíbit lásku navždy je možné, když se odhaluje plán, který je větší než naše vlastní předsevzetí, nese nás a umožňuje nám darovat celou budoucnost milovanému člověku. Víra pomáhá pochopit rodičovství v celé jeho hloubce a bohatství, protože v něm dává poznat tvořivou lásku, která nám dává a světuje tajemství nového člověka. Takto se stala matkou Sára, když uvěřila a spolehla se na věrnost Boha a Jeho příslib (srov. *Žid* 11,11).

53. V rodině doprovází víra všechna životní období, počínaje dětstvím. Děti se učí důvěřovat lásce svých rodičů. Proto je důležité, aby rodiče pěstovali společnou praxi víry v rodině a napomáhali zralosti víry svých dětí. Zvláště mládež procházející životním obdobím, jež je tak složité, bohaté a důležité pro víru, potřebují cítit blízkost a pozornost rodiny a církevního společenství na svojí cestě růstu ve víře. Všichni jsme viděli jak na Světových dnech mládeže mladí lidé projevují radost víry, snahu žít stále pevnější a velkodušnější víru. Mladí lidé touží po velkolepém životě. Setkání s Kristem, nechat se uchvátit a vést Jeho láskou rozšiřuje životní horizonty, dává pevnou naději, která neklame. Víra není útulkem pro lidi bez odvahy, nýbrž rozletem života. Umožňuje objevit velké povolání k lásce, ujišťuje o spolehlivosti této lásky a že stojí za to se jí odevzdat, protože její základy spočívají v Boží věrnosti, která je mocnější než každá naše křehkost.

Světlo pro život ve společnosti

54. Víra asimilovaná a prohloubená v rodině stává se světlem osvěčujícím všechny sociální vztahy. Jako zkušenost Božího otcovství a Božího milosrdenství se šíří v bratrském putování. „Novověk“ usiloval o vybudování všeobecného bratrství mezi lidmi založeného na jejich rovnosti. Postupně jsme však pochopili, že toto bratrství zbavené svého vztahu ke společnému Otci jakožto svého nejzazšího základu, se nedovede udržet. Je proto třeba se vrátit k pravému kořeni bratrství. Dějiny víry od svého počátku byly dějinami bratrství, byť nikoli bez konfliktů. Bůh volá Abraháma, aby vyšel ze své země a slibuje mu, že z něj učiní otce velkého národa, na kterém spočine božské požehnání (srov. *Gen* 12,1-3). V průběhu dějin spásy člověk zjišťuje, že Bůh chce všem lidem jakožto bratřím, dát podíl na jediném požehnání, jehož plnost je v Ježíši, aby všichni byli jedno. Nevyčerpatelná láska Otcova je nám oznámena v Ježíši, také přítomností bratra. Víra nás učí vidět, že v každém člověku je požehnání pro mne a že světlo Boží tváře mne osvěcuje z tváře bratra. Kolik jen dobrodiní

přinesl pohled víry společnému životu! Díky víře jsme pochopili jedinečnou důstojnost jednotlivého člověka, která nebyla tak patrná ve starověku. Ve druhém století pohan Celsus vyčítal křesťanům to, co pokládal za iluzi a podvod, totiž myšlenku, že Bůh stvořil svět pro člověka, kterého postavil na vrchol celého kosmu. Ptal se tehdy: „Proč předpokládat, že zezeň roste pro lidi a ne spíše pro divokou zvěř, nemající rozum?“⁴⁶ „Díváme-li se na zemi z nebeských výšin, čím se liší naše konání od hemžení mravenců a včel?“⁴⁷ Jádrem biblické víry je láska Boží, Jeho konkrétní péče o každého člověka, Jeho plán spásy, který objímá celé lidstvo a celé stvoření a který vrcholí vtělením, smrtí a vzkříšením Ježíše Krista. Bude-li tato skutečnost zatemněna, bude chybět kritérium pro rozlišení toho, co činí život člověka cenným a jedinečným. Ztratí své místo ve světě, rozplyne se v přírodě zřeknutím se své mravní odpovědnosti anebo si bude nárokovat, že je absolutním rozhodčím a bude si přisuzovat moc neomezené manipulace.

55. Víra nám ve zjevení lásky Boha Stvořitele umožňuje více respektovat přírodu, rozpoznat v ní gramatiku, kterou sepsal On a příbytek svěřený nám, abychom jej pěstovali a opatrovali; pomáhá nám najít modely rozvoje, které se nezakládají jenom na užitečnosti a zisku, ale považují stvoření za dar, za který všichni dlužíme; učí nás rozpoznat spravedlivé formy vlády uznáním, že autorita přichází od Boha, aby sloužila obecnému dobru. Víra stvrzuje také možnost odpuštění, které často vyžaduje čas, námahu, trpělivost a nasazení. Odpuštění je umožněno objevem, že dobro je vždycky původnější a silnější než zlo, že slovo, kterým Bůh stvrzuje náš život je hlubší než všechny naše negace. Mimochodem, i z čistě antropologického hlediska je jednota nadřazena konfliktu. Musíme na sebe vzít také konflikt, ale jeho prožití nás musí vést k jeho vyřešení, překonání a přetvoření na článek řetězce, na rozvoj směřující k jednotě.

Vytrácí-li se víra, je tu riziko, že se vytratí také základy žití, jak varuje básník T.S.Eliot: „Potřebujete snad, aby vám někdo řekl, že ony skromné úspěchy, které vám dovolují být hrdými na vychovanou společnost, stěží přežijí víru, které vděčí za svůj smysl?“⁴⁸ Odstraníme-li víru v Boha z našich měst, oslabí se naše vzájemná důvěra, bude nás sjednocovat jenom strach a stabilita bude ohrožena. List Židům praví: „Bůh se za ně nestydí a nazývá se jejich Bohem a připravil jim město“ (Žid 11,16). Výraz „nestydět se“ se pojí k veřejnému uznání. Znamená to, že Bůh veřejně vyznává svým konkrétním jednáním Svoji přítomnost mezi námi, Svoji touhu upevnit vztahy mezi lidmi. Budeme se snad my stydět nazvat Boha svým Bohem? Budeme Jej snad jako takového nevyznávat v našem veřejném životě a neprosazovat velkolepost společného života, který umožňuje On? Víra osvěcuje

⁴⁶ Origenes, *Contra Celsum*, IV, 75.

⁴⁷ *Ibid.*, 85.

⁴⁸ “Choruses from *The Rock*” in: *The Collected Poems and Plays 1909-1950*, New York 1980, 106.

sociální život, má tvůrčí světlo pro každý nový moment dějin, protože všechny události vztahuje k počátku a údělu všeho v Otci, který nás miluje.

Útěšná moc v utrpení

56. Svatý Pavel píše křesťanům Korinta o svých souženích a utrpeních a klade svoji víru do souvislosti s hlásáním evangelia: „Uvěřil jsem a proto jsem mluvil“ (2 Kor 4,13). Apoštol odkazuje na výraz ze Žalmu 116: „Měl jsem důvěru, i když jsem si řekl: »Jsem tak sklíčen!«“ (v.10). Mluvit o víře znamená často také mluvit o bolestných zkouškách, ale právě v nich svatý Pavel shledává nejvíce přesvědčivou zvěst evangelia, protože ve slabosti a v utrpení vychází najevo a odhaluje se Boží moc, která překonává naši slabost a naše utrpení. Sám apoštol se ocitl v situaci umírání, které se křesťanům stává životem (2 Kor 4,7-12). Ve chvíli zkoušky nás víra osvětluje a právě v utrpení a slabosti se stává zřejmým, že „nehlásáme sebe, ale Pána Ježíše Krista“ (2 Kor 4,5). Jedenáctá kapitola listu Židům se končí zmínkou o těch, kteří trpí pro víru (srov. Žid 11,35-38), mezi nimiž zaujímá zvláštní místo Mojžíš, který snášel potupy jako Kristus (srov. v.26). Křesťan ví, že utrpení nemůže být eliminováno, ale může dostat smysl, může se stát úkonem lásky, svěřením se do rukou Boha, který nás neopouští a tak může být etapou růstu víry a lásky. Když křesťan rozjímá o sjednocení Krista s Otcem i ve chvíli největšího utrpení na kříži (srov. Mt 15,34), učí se účasti na samotném Ježíšově pohledu. Dokonce i smrt je osvětlována a může být žita jako nejzazší povolání víry, poslední „Vyjdi ze své země“ (Gen 12,1), poslední „Přijď!“ pronesené Otcem, kterému se odevzdáme v důvěře, že On nám dá obstát také v tomto posledním kroku.

57. Světlo víry nás nenechává zapomenout na utrpení světa. Kolik jen mužů a žen víry bylo trpícími prostředníky světla! Malomocný pro svatého Františka z Assisi nebo chudí z Kalkaty pro bl. Matku Terezu. Ti porozuměli tajemství, které v nich je. Když se k nim přiblížili, jistě neodstranili všechna jejich soužení, ani nemohli vysvětlit každé zlo. Víra není světlo, které rozptýlí všechny naše temnoty, ale svítlna, která vede v noci naše kroky. Trpícímu člověku nedává Bůh argumentaci, která všechno vysvětlí, ale nabízí svoji odpověď v podobě přítomnosti, která provází, výpovědí dobra, která se pojí ke každé formě utrpení, aby otevřela průchod světla. V Kristu chtěl sám Bůh sdílet s námi tuto cestu a nabídnout nám Svůj pohled, abychom v ní spatřili světlo. Kristus je ten, který snášením bolesti „dává víře začátek a vede ji k dovršení“ (srov. Žid 12,2).

Utrpení nám připomíná, že služba víry obecnému dobru je vždycky službou naděje, hledí vpřed a ví, že jedině od Boha, z budoucnosti, jež přichází od zmrtvýchvstalého Ježíše, může naše společnost nalézt pevné a trvalé základy. V tomto smyslu se víra sbíhá s nadějí, neboť i přesto, že náš pozemský příbytek zaniká, existuje příbytek věčný, který Bůh započal v Kristu, v Jeho těle (srov. 2 Kor 4,16-5,5). Dynamismus víry, naděje a lásky (srov. 1 Sol 1,3; 1 Kor 13,13) nám tak umožňuje přijmout starosti všech lidí na naší cestě k onomu městu, „které sám Bůh vystaví a založí“ (Žid 11,10), protože „naděje neklame“ (Řím 5,5).

V jednotě s vírou a láskou nás naděje vrhá do zajištěné budoucnosti, která spadá do odlišné perspektivy než iluzorní nabídky idolů světa a která dává nový podnět a novou sílu všednímu životu. Nenechme si ukrást naději, nedovolme, aby byla promarněna bezprostředními řešeními a návrhy, které nám překážejí v cestě, „tříští“ čas a transformují ho do prostoru. Čas je vždycky nadřazen prostoru. Prostor krystalizuje procesy, ale čas odesílá do budoucnosti a vybízí kráčet s nadějí.

BLAHOSLAVENÁ, KTERÁ UVEŘILA (Lk 1,45)

58. V podobenství o rozsévači svatý Lukáš přináší slova, kterými Ježíš vysvětluje význam „dobré půdy“: „To jsou ti, kdo to slovo vyslechli a uchovávají ho v dobrém a upřímném srdci a s trpělivostí přinášejí užitek“ (Lk 8,15). V kontextu Lukášova evangelia představuje zmínka o dobrém a upřímném srdci ve vztahu ke slyšenému a uchovávanému Slovu implicitní nástin víry Panny Marie. Samotný evangelista mluví o Mariině paměti a o tom, jak uchovávala v srdci vše, co slyšela a viděla, aby toto Slovo přineslo v jejím životě plody. Matka Páně je dokonalou ikonou víry, jak říká svatá Alžběta: „Blahoslavená, která jsi uvěřila“ (Lk 1,45).

V Marii, Siónské dceři se dovršují dlouhé dějiny víry Starého zákona, příběhy mnoha věřících žen, počínaje Sárrou, které byly vedle praotců místem naplnění Božích příslibů a zrodu nového života. V plnosti časů se Boží Slovo obrátilo k Marii, která Jej přijala celým svým bytím, svým srdcem, aby se v ní stalo tělem a narodilo se jako světlo pro lidi. Svatý mučedník Justin má ve svém *Dialogu s Trifonem* hezký výraz, ve kterém říká, že Maria přijetím Andělova poselství počala „víru a radost“.⁴⁹ V Ježíšově Matce se totiž víra projevila hojností plodů, a přináší-li náš duchovní život plody, jsme naplněni radostí, která je nejjasnějším znamením velikosti víry. Maria se ve svém životě ubírala cestou víry následováním svého Syna.⁵⁰ Starozákonní cesta víry je u Marie následováním Ježíše, nechává se od Něho proměnit přijetím pohledu, který je vlastní vtělenému Božímu Synu.

59. Můžeme říci, že u blahoslavené Panny Marie dochází k tomu, na co jsem před chvílí položil důraz, že totiž věřící je do svého vyznání víry zcela zapojen. Maria je svým vztahem k Ježíši těsně spjata s tím, co věříme. V Mariině panenském početí máme jasné znamení Kristova božského synovství. Věčný původ Krista je v Otci, On je Syn ve smyslu naprostém a jedinečném, a proto se rodí v čase bez zásahu muže. Tím že je Syn, může Ježíš přinášet světu nový počátek a nové světlo, plnost věrné Boží lásky, která se dává lidem. Na druhé straně právě Mariino mateřství zajistilo Božímu Synu opravdový lidský úděl, právě tělo, ve kterém zemře na kříži a vstane z mrtvých. Maria jej doprovodí až na kříž (srov. *Jan* 19,25), odkud se její mateřství rozšíří na každého učedníka jejího Syna (srov. *Jan* 19,26-27). Bude přítomna také ve večeřadle, po Ježíšově vzkříšení a nanebevstoupení bude spolu s apoštoly

⁴⁹ Srov. *Dialogus cum Tryphone Iudaeo*, 100, 5.

⁵⁰ *Lumen gentium* 58.

vyprošovat dar Ducha svatého (srov. *Sk* 1,14). Pohyb lásky mezi Otcem a Synem v Duchu prochází našimi dějinami; Kristus nás přitahuje k Sobě, aby nás mohl spasit (srov. *Jan* 12,32). Jádrem víry je vyznání, že Ježíš, Boží Syn, narozený ze ženy, nás uvádí darem Ducha svatého do adoptivního synovství (srov. *Gal* 4,4-6).

60. K Marii, matce církve a matce naší víry se obraťme v modlitbě. Pomoz, Matko, naší víře! Otevři naše slyšení Slova, abychom poznali hlas Boží a Jeho volání. Probud' v nás touhu následovat Jeho kroky, vyjít ze svojí země a přijmout Jeho příslib. Pomoz nám, abychom se nechali dotknout Jeho láskou, abychom se jej mohli dotýkat vírou. Pomoz nám plně se Mu svěřit, věřit v Jeho lásku, zejména ve chvílích soužení a kříže, když je naše víra volána ke zrání. Zasévej do naší víry radost Vzkříšeného. Připomínej nám, že kdo věří, není nikdy sám. Nauč nás dívat se Ježíšovýmá očima, aby byl světlem na naší cestě. A ať toto světlo v nás stále roste, dokud nenadejde onen den, který nezajde a kterým je samotný Kristus, tvůj Syn, náš Pán!

Dáno v Římě, u svatého Petra, 29. června 2013 na slavnost svatých apoštolů Petra a Pavla v prvním roce pontifikátu.

František

přeložil Milan Glaser